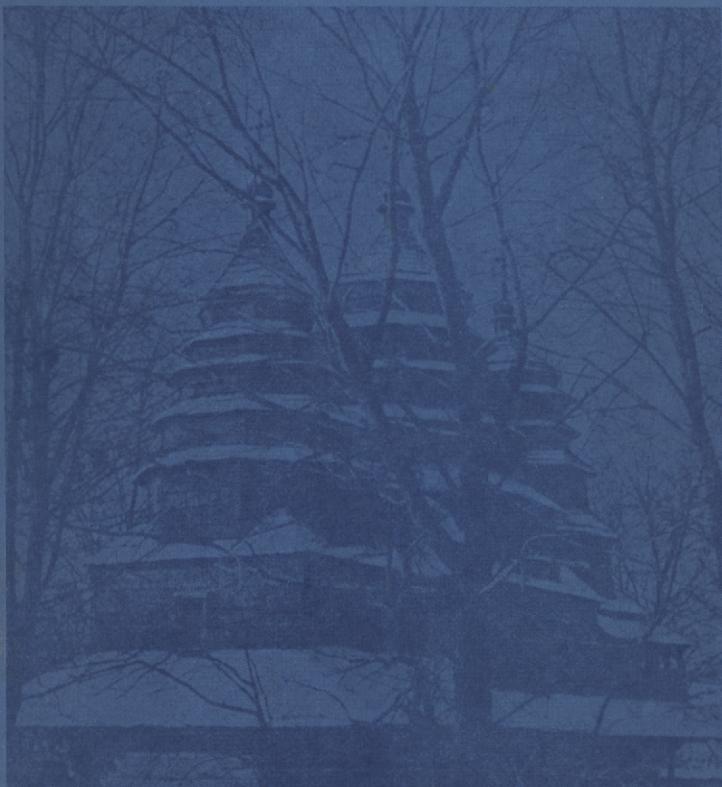

ЛІТОПИС Бойківщини

LITOPYS BOYKIVSHCH'YNY

*Піврічник, присвячений дослідам історії,
культури й побуту бойківського племені*

Ч.: 2/26 (37) ЗСА — КАНАДА
Липень - грудень 1977.

ЛІТОПИС

Бойківщини

LITOPYS BOYKIVSHCHYNY

---

*Піврічник, присвячений дослідам історії,
культури й побуту бойківського племені*

Ч.: 2/26 (37)

Видає Г.У. Товариства
„БОЙКІВЩИНА“
ЗСА — Канада

Липень - грудень
1977

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ
орган Г.У. Товариства „Бойківщина“
у Філадельфії, Па.

„LITOPYS BOYKIVSHCHYNY“
Semiannual Educational Journal
„Boykivshchyna“ Association,
Philadelphia, Pa., U.S.A.

Редактор: проф. Олександер Бережницький
Редколегія: В. Андрушко, ред. Ліда Бурачинська, о. Ст.
Дашо, о. С. Іжик, д-р Ю. Рабій, Л. Шпиталь, д-р Б. Сте-
бельський, проф. О. Татомир, мтр. М. Утриско.

Адміністратор: мтр. Мирон Утриско

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА (два числа) 5 дол. Передплата з усіх
інших країн рівноважна амер. валюті. Поодинокі числа по \$3.

Адреса Видавництва й Адміністрації
„Літопису Бойківщини“:

„BOYKIVSHCHYNA“
2222 Brandywine St. Philadelphia, Pa., 19130, U.S.A.
Телефон: (1-215) 567-3186

Друкарня Видавничої Спілки з обм. пор. „Гомін України“
140 Bathurst St., Toronto 2 B, Ont. Canada

Олександра Шпиталь

ЗАЛИШКИ КНЯЖИХ ЧАСІВ В СЕЛАХ ТЕРШІВ І СПАС

Коли перегортаемо листки історії і наше зацікавлення зупиниться на часах, коли нашими землями володіли наші таки князі, а ще, коли наше зацікавлення звузиться до західної частини Бойківщини, то безперечно, скоріше чи пізніше, наткнемося на такі місцевості, як Самбір, Старий Самбір, Лаврів, Тершів і Спас.

Містечко Старий Самбір, положене на західному березі Дністра, за давніх часів було осідком князів, а їхній двір після моого припущення мусів стояти в тому місці, де за наших часів стояв костел. Костел стояв на горі, яка від боку Дністра підносилася стрімко вгору — так, що коли там стояв княжий двір, то з нього можна було контролювати цілу долину від півночі.

Під костелом був піземний хід. — Куди він провадив, не знаю, але такі підземні ходи були тільки при важливих структурах. Вже за моїх часів запалася між костелом і будками в ринку земля, і через те всі про нього довідалися. Скоро його засипали і оправдували, що це тільки пивниця під костелом. Мое припущення, що костел виріс на місці княжого двора, збігається з тим, що звичайно завойовники займали важливі об'єкти, а якщо вони згоріли у вирі війни, чи підлягли іншому знищенню, то на цьому місці ставили якусь свою будівлю, щоб тим підкреслити свою владу.

Так на мою думку сталося з княжим двором в Старому Самборі, так було зі замком в Спасі. В селі Спас віддаленім до Старого Самбора на яких 6-8 км. був поштовий уряд, а саме село було в кітловині. І до нього вела тільки одна дорога з Тершова. Чому ж примістили пошту в такому місці, чи не тому, що колись тут приходили княжі гінці? Напевне тому і ще для того, щоб показати, що вони тут влада на місці колись княжої.

Але вернімся до Старого Самбора. Колись давно місто це звалося тільки Самбором (сам бір — бо довкруги були колись густі-непроходимі ліси-бори). Але, як після великої пожежі частина мешканців поселилася в другому місці, так на 18-20 км. на північний схід і назвала цю оселю теж Сам-

бором, то для відрізнення одної і другої першу стали звати Старим Самбором, чи як казали мешканці гір „Старим містом”, а нова оселя носила назву Новий Самбір. Здається, що в Старому Самборі колись був і владичий престіл, бо звичайно так бувало, що владики перебували при княжих дворах. Церква св. Миколая стояла недалеко на другому горбі, та про це більше можуть сказати старо-самбірці.

Як зі Старого Самбора іхати чи йти „цісарським гостинцем” на південь, то зараз на граници містечка дорога підноситься вгору і від неї йшло розгалуження на вершок гори, де за польських часів була стрільниця. Спустившись тільки трішки вдолину, дорога знова підносилася і на її вершку при дорозі було кілька хат, і звали цю околицю „Олійниця”, бо там били олій. Знова дорога спускалася трішки вдолину і ми вже біля тершківського цвинтаря „Шушлянки”, де на третій день Великодня були відправи на гробах „Проводи”.

В тій околиці взористих писанок не знали, були тільки з таким скромним орнаментом, як слізки з довгим хвостиком. Але на „Шушлянці” було зате багато крашанок — це значить варених яєць закрашених однією барвою, отже звідти назва „крашанка”. На цей день приходило багато молоді з сусідніх сіл, а теж приїздили жиди з усяким крамом, головно солодощами, за якими пропадали діти.

Минувши Шушлянку з'їзділося вдолину і попри дороги, яка скручувала наліво до Завадки, в'їзділося до присілка „Біла”, який закінчувався перед мостом, де було два склади дерева і коршма — звичайно в жидівських руках, як і склади.

Від Старого Самбора до мосту, що був рівночасно початком села Тершів, могло бути так 4-5 км. Десь я чи чула чи читала, що колись це село звалося Держів і було „форпостом” залоги княжого замку в Спасі, а з часом почали вимовляти Тершів. Важливим було воно тим, що тут був залишничий двірець Тершів-Спас. Сама місцевість Тершів, як і поблизуки Спас славилися чудовими краєвидами і були вони літніковими селами, хоч не було ніякого готелю ні санаторії. Звичайно дружини жидів-купців навіть з далеких великих міст приїздили тут з дітьми, на „свіже повітр'я”, віднаймили в селян кімнату, а за цей час селяни варили собі в сінях де була піч, а спали в стодолі.

Скільки мешканців міг мати Тершів, годі мені сказати, бо виїхала я звідтам, маючи 12 років, і тоді такі питання мене не турбували. Одне можу сказати, що справді так

Тершів, як і Спас врізалися чітко в мою пам'ять, і хоч вже був час дещо призабути, спомини ще осталися живими. Мешканці були на зрист високі, поважні, майже маєстатичні, і така була і їхня поведінка. Село було свідоме, мало гарний хор, оркестру, (яка ходила щедрувати по домах де були дівчата і треба було їм платити срібними грішми) і добрий театральний гурток. Все це, було при церковному домі де була заля зі сценою і бібліотека. Дім „Просвіти“ виріс там вже пізніше.

Коли за „Вілою“ перед мостом скрутити на право і їхати тією дорогою минувши новий млин, то проїхавши кусок буде поле, яке звали „Княже“ (як маєте трішки часу то можемо піти там на сунці — дуже смачні і багато їх) а дальша дорога вела до села Лаврів, де від давен-давна стояв великий мужеський монастир оо. Василіян, який в історії нашого народу вписався золотими буквами, а на Бойківщині був довші часи осередком культури і освіти. Не один наш владика чи учений набув своє знання в мурах монастиря чи школи, що її вели монахи.

Але ми не їдемо до Лаврова на празник, а скрутити на ліво і переїхавши річку Лінинку, вертаємось другою дорогою до Тершова минувши по дорозі „Данилові пороги“ зближаємось до старого млина, а на горі була круглої форми рівнина і звали її „Бубнище“. Чи назва ця прийшла задля форми, чи може за княжих часів тут бубнили на герцах — сказати не вмію. Попри Бубнище їдемо до присілка Заріччя і доїздимо до середини села через який простелився „цісарський гостинець“ і перед нами у повній своїй красі, обведена ясенями тершівська церква свв. Косми і Дам'яна, а трішки наліво приходство, а навпроти нього дорога до двірця, а теж до села Сушиця Рикова, яке було по лівому березі Дністра.

Але нам нема чого їхати на двірець, поїзд буде щойно вечером, ми прямуємо до Спаса. Перед першим мостом на Дністрі в дорозі на південь була хата Клебанички, а зараз за хатою підносилася з правого боку гора і то досить стрімко, яка в моїй пам'яті залишилася під назвою „Кичеря“. Чи звали її теж горою князя Льва — можливо, бо хребтом була сполучена зі „замчищем“ в Спасі. Гора ця була навскіс від другої, званої „Сторожня“ і по сторонах Дністра творили свого роду стратегічний пункт.

„Кичеря“ від села Тершів поросла травою і ялівцем, а на горі були ще й сіножаті, але від Дністра підносилася стрімко вгору і була високою так на три поверхі, а все

це був камінь. Дністер в тому місці був глибокий і повний каменюк. Купатися могли там тільки дуже відважні і добре пливаки, але на каменюках тих можна було добре опалюватися. Перед тим мостом (бо трохи нижче був залізничний) на Дністрі були вмонтовані величезні (на 10 метрів високі) залізні леза, об які весною розбивалась крига. Ще й нині, коли примкну очі бачу: зібрана ріка, і криги, криги, які пливуть з бігом ріки і накопичуються перед тими лезами доти, доки напливаючі не розторощать перші. Той вид наповняв мене все страхом, а може більше подивом, а шум ріки був тоді грізний і чути було його здалека. Як заширокий був в тому місці Дністер? може 40-50 метрів. Нижче залізничного мосту (йдучи з бігом ріки) Дністер знова скручував і знов на тому скруті був дуже глибокий. Це місце люди називали „Чорною”, бо крім глибини був там ще й вир, якого всі дуже боялися. А трохи нижче „Чорної” ходили ловити рибу і купатися. Дальше Дністер розливався ширше і можна було його переїхати возом.

Тершів і Спас були однією парахією і колись творили цілість, а згодом від монастирської церкви Преображення Господнього (Спаса) задержалася назва Спас. Що ця околиця була княжою то більш як певне, не тільки опираючись на історичних пам'ятках, але й імена жителів говорили про те. В обох селах були часті такі імена, як Данило і Роман, чого не стрічалося в інших. В селі Тершів ще були заховані архаїзми в мові з яких найбільше мене дивував „йти к матері”. А старших людей кликали там „нанашко”. І як сказав'щось „нанашко” чи „нанашка” то було важне — пошана до старших була видною.

Переїхавши один міст на скруті Дністра, цісарський гостинець починав підноситися на гору „Сторожня”, але ми скручували на право і не доїздячи до другого мосту минали спаський цвинтар. Десь здається в тій околиці були старезні липи під якими мав відпочивати „ксyonже Собескі” як переїздив через околицю. Минувши цвинтар ще проїхавши трохи і ми вже бачимо domi села, але не вступаємо, бо йдемо чи ідемо дорогою попри потічок за яким майоріє латинський костел а теж українська дзвіничка з дзвоном Юрієм, який за повір'ям людей відганяв тучі. Здалека видніють забудовання двора який мав стояти на тому місці, що колись монастир „Спаса”, який був неначе філією лаврівського монастиря, а згодом була це літня резиденція самбірських (чи властиво Старосамбірських) владик. З „йо-сифінською” касатою (в минулому століттю) перестали існу-

вати тоді два монастирі: мужеський в Спасі і жіночий в Смільниці (присілок Старого Самбора). Та здається упадок монастиря почався раніше з пожаром монастирської церкви, як про це згадували старі люди. Коли був цей пожар і з яких причин, чи так собі, чи у звязку з нападом ворогів — не знаю. Чи справді двір стояв на місці монастиря теж точно не можу сказати, але здається що так, бо звали цю околицю „монастирське” і тягнулася вона дальше поза село. Навпроти двірських забудувань по правій руці була гора „замчище”. Якщо брати під увагу старі часи, то князі мешкали на горі в своєму замку, а молитися ходили до монастирської церкви.

Не доїзджаючи до дороги, яка скручувала вгору до „замчища” був будинок пошти і вже починається замковий парк, який колись мусів бути і гарним і розлогим, але з часом без належної опіки здичів а деякі дерева повсихали. На самім вершку гори, травою заросли фундаменти якоїсь досить великої будівлі і казали люди що коли на „замчищі”, до колодязя спустити живу плаваючу птицю (качку чи гуску) то вона виплине підземною річкою біля „Данилових порогів”. Не думаю, щоб за моїх часів хтось пробував таке вчинити, але про це говорилося на вечірках чи в млині.

З млином то власне звязані всі мої відомості про давні пам'ятки. Дуже любила я їздити до старого млина (може власне через ті історії?). Крала тоді в тата тютюн і підкуплювала ним слугу, щоб тільки взяв до млина. А коли я там появлялась, то чесні „нанашки” переставали говорити всякі небелиці („дітина слухає”) і розмова сходила на перекази давніх літ, а тоді „дітина” натягала добре вуха, щоб нічого не пропустити з тих оповідань.

В млині чула я про ту качку, яка випливала біля Данилових порогів і почула ще, що близько чи може навіть під тими порогами були комори з княжими скарбами. Навіть твердили, що один парубок (згадували його ім'я) спустився на шнурі вглиб тих комор, але як на знак його витягнули, то був білий як сніг і не міг говорити, а потім то й з розуму зійшов. Мав він розповідати, що справді бачив там „скарб”, але його стережуть кістяки попри яких не можна протиснутись. Скільки в тому оповіданні правди, а скільки фантазії — тяжко сказати.

На спаському „замчищі”, на рівному місці (колись певне подвір'я) відбувалося за дозволом двора фестини. Старші наказували нам дітям, щоб не віддалятися надто від центру, бо в тих руїнах легко можна скрутити ногу а то й

запастися в давню колодязь. Ми слухали того з острахом і таки боялися трохи, але ходили „на оглядини” гуртом.

Десь перед 1930-тим роком провадилися пертрактації, щоб виміняти „замчище” і цілий хребет гори за елекціональні поля. Приїздив кілька разів проф. Я. Пастернак і робив маленькі розкопки, але оскільки пам’ять мене не заводить, двір ставив завеликі вимоги і до виміни не дійшло, а потім о. Шпиталя перенесено на другу парахію і все затихло.

Зі Спасом звязана ще одна атракція, а це так званий спаський чи „чортівський камінь”. Був він залишком камінної доби, місцем якогось культу чи тільки дивним явищем матері-природи? Було це властиво дві величезні каменюки на такій же підставі і творили немов ворота. Але ще цікавіше було те, що той більший камінь опирався о підставу ледве кінчиком і хитався, що мається розуміти всіх нас дуже дивувало. З каменем цим було повязане передання, що ніби чорт заповзявся на церкву в Бусовицях (дуже старинна церква) і вирвав з тершівської гори над скрутом до Спаса величезну каменюку (на тлі зарослої лісом гори була навіть така вирва, що світила голим камнем) і ніс її ніччю, але закоротка була літня ніч, щоб міг донести і скинути на церкву і мусів її спустити на землю. А коли на другу ніч хотів забрати, то та каменюка вросла в землю. Він брав тоді другу і знова з тим самим вислідом. Злий, взяв собі ще помічника і оба несли по каменеві а тут когут запіяв і вони мусіли спустити камінь на попедні, але спустили їх острим кінцем і так на такій підставі вони осталися і до нині стоять, а той більший хитається, хитається а не паде.

**

Хоч проминуло вже п'ять десятків років, як залишила я ці два села де пройшли безжурні молоді літа, а вони сняться мені й ніби кличуть до себе. Кличуть, щоб пройтися тими зарослими стежками дитинства... Кличуть, щоб постояти над мостом і послухати шуму ріки, як пливє крига... Кличуть, щоб в тіні смерек на вершку котроїсь гори присісти і подихати тим чистим, тим здоровим повітрям... щоб ним впитися до нестяями і приспати тугу за дорогими серцю місцями...

Ілля Гомонко

СЕЛО КОРОСТЕНКО

Географічне положення села Коростенка

Село Коростенко положене на Підкарпатті при битому шляху, що веде через Хирів, Старяву, Коростенко, Долішні Устрики до Сянока. Паралельно до битого шляху проходить залізнична лінія — дорога, якою до сьогодні проходять товарові й особові поїзди.

Від Устрик Долішніх почавши, паралельно до битої дороги пливе на схід спокійно забруджена оливовою водою річкою Стривігор, яка випливає з гори в селі Страв'яжик, Ліського повіту. У Коростенку до цієї ріки, з лівого боку, впадають два потічки з присілків: Млини і Волиця. Оба потічки без назви. Коростенко розділене невисокими плоскими постійно зеленими горами, які лагідно заокруглені, творять чудовий мальовничий краєвид. Ось їх назви: Глива, Кигора, Діл, Оратик, і Крапин.

Поміж тими горами спливають потічки і творять одну більшу ріку під назвою Стебник. Її води є чисті й питні. На половині села, якого довжина сягає понад 7 км., ріка Стебник впадає до ріки Стривігору, тратить свою назву, а її води, полутивши із водами ріки Дністра, впадають до Чорного моря, званого українським морем.

У зв'язку із підвищеннем Підгір'я-Підкарпаття, — почавши від Хирова на захід наступив водний поділ, водне розточе: одні ріки поплили на північ через Сян, Вислу до Балтійського моря, другі ріки поплили з Підкарпаття Дністром на схід до Чорного моря. Власне через це підвищення терену повстав не лише водний поділ, але і поділ клімату та поділ урожайноти почви чи ґрунту. На Підкарпатті клімат значно гостріший, на кожних 100 метрів висоти збільшується зимно 1 степень Цельзія. Сніг довше лежить на землі, бувають часто приморозки, шкідливі особливо для садівництва і городини. Нпр. коли хтось із нас захотів би поїхати санями з Коростенка до Самбора, або Перемишля, то в Хирові мусить міняти сани на віз, бо в Хирові є подостатком болота в цьому часі.

Як на Підкарпатті, так і в Коростенку ґрунт чи почва є үбога, глинка, або з-під якої часто появляється пісковик.

Поселення людей

Як звичайно здавен давна люди поселювалися здовж берегів рік: поперше для захисту перед вітрами, через близькість води до пиття і варення, через більшу урожайність землі, до скроплювання городини чи погінної сили млинів, а врешті до ловлі риби. В подібний спосіб поселилися жителі села Коростенко здовж обох вище згаданих рік. Колишні поселенці села Коростенко, як перші жителі, були від сивої давнини українським плем'ям, званим Бойками, які замешкували гірський пас між джерелами ріки Сяну, а Солотвинською Бистрицею і Терешвою.

У довоєнних часах важко було б знайти друге село, щоб мало таку велику різнонаціональність жителів, як власне мало село Коростенко коло Хирова. Після 1939 року і вигляд села і стан його мешканців змінявся скорим темпом:

Стан населення — 1939 рік.

Українці: понад	3.000.00	Жиди	—	300.00
Поляки	— 150.00	Німці	—	200.00

Зайняття

Головне зайняття українців було рільництво, але географічне положення села, його клімат та мала родючість землі спричинювали үбогість жителів села. Число жителів росло, невелике поле ділено між дітей, землі не прибувало, а густота населення в деяких частинах села доходила до 100 осіб на квадратовий кілометер.

Рослинність

На цій землі, що потребувала погноїв, а не було їх, бо власної худоби не було, а на закуп штучних погноїв бідні селяни не були в силі, родився овес, ячмінь, просо, квасоля, горох і бідне озиме жито.

Сіяли коноплі й льон. Рідко де була картопля, але дрібна, з городини — капуста. Садовина вимерзала ще коли дерева цвіли з приводу приморозків.

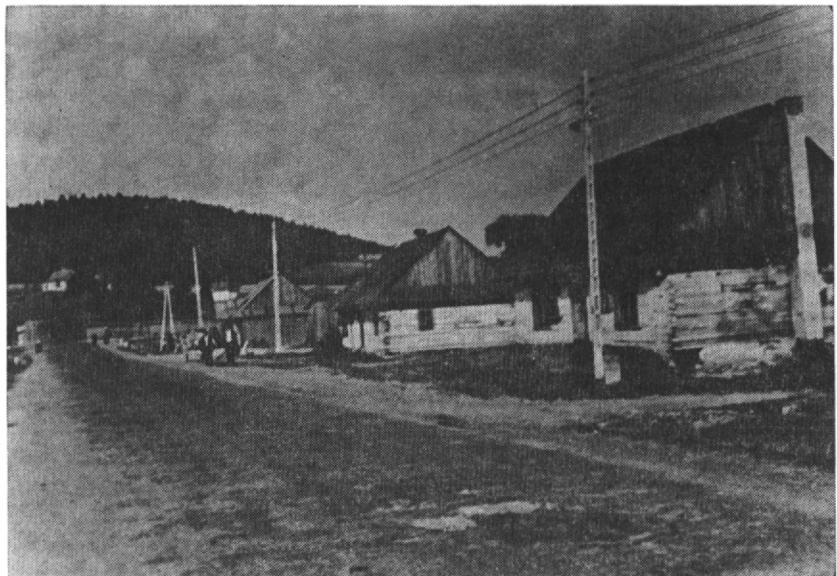
Як австрійська держава, так і польська зовсім не дбаали про меліорацію ґрунтів, особливо на українськім Підгір'ю.

При обговоренні поселення жителів Коростенка, слід згадати бодай в коротці про традиційний тип бойківської дерев'яної хати.

Найдавнішою формою хати була дводільна будівля — сіни і мешкальна кімната. Відтак тридільна поділивші сіни на дві частини: сіни і комору, а мешканева кімната була така сама. Сіни заступали бойще, бо тут можна було молотити збіжжя. Багатші селяни добудовували до тридільної хати ще стайню і стодолу. Так отож із ощадностевих оглядів повстав тип одної довгої хати під одним дахом.

Головним будівельним матеріалом була смерека або ялиця. При будові хати на кутах ставили камені або дерев'яні стояки. На ці стояки ставили отесані підвалини. З дерева нарізаного здовж на дві половини робили зруб. Заокруглені половини клали на зовні, рівні до середини. Різаним боком до середини залишали отвори для дверей і вікон. В кутах стіни в'язали зарубами. На самий верх зрубу клали сволок для підтримки стелі. Звичайно на сволоку вирізьблювано знак хреста і дату будови дому.

Дводільні хати (сіни і мешкальна кімната) при головній дорозі в Коростенку

в'яні стояки. На ці стояки ставили отесані підвалини. З дерева нарізаного здовж на дві половини робили зруб. Заокруглені половини клали на зовні, рівні до середини. Різаним боком до середини залишали отвори для дверей і вікон. В кутах стіни в'язали зарубами. На самий верх зрубу клали сволок для підтримки стелі. Звичайно на сволоку вирізьблювано знак хреста і дату будови дому.

На платвах заруби на крокви, до яких горизонтально прибивається лати. До цих лат прив'язувано солом'яні сніпки-кички, або прибивано гонти.

Та бойківська хата не мала пивниці ані центрального

нинішного огрівання, рідко коли мала дерев'яну підлогу, лише землянку.

Мешканева частина хати — це одна кімната площею близько 20 квадратних метрів. Одна четвертина площи була відпущена на піч. Дим із печі виходив на хату, на величному припічку, на відкритому огнищі варилася їжа. Після Першої світової війни курні хати зникають, повстають доми з коминами, з дерев'яною підлогою.

Хоча було тяжко жити під оглядом матеріальним великій частині жителів села, але не дуже радо вони покидали його, коли навіть була нагода для декого з них вийти заміж чи оженитися до другого села, чи емігрувати. Бо порівнюючи Коростенко з другим селом, Коростенко було для них містечком. Мало залізничну станцію, пошту, всякі крамниці, дві церкви, свій або переїздний театр, постійне заняття на культурно-освітнім полі. Взявши це все разом вказувало, що любов і прив'язання до рідного села вони ставили вище, від свого власного щастя. Нпр.: Моя матініяк не хотіла виїхати із дітьми до свого мужа до Америки, де вже були три мої сестри. Причина: нігде немає кращих гір, кращої мови і церкви, як у Коростенку. Її муж, мій батько, приїхав до села на горе і біду. Пішов на Першу світову війну.

Рівно ж і моя братова з великим плачем покидала село і приїхала до Монреалу з троїма дітьми до свого чоловіка.

Власні кадри інтелігенції Коростенка

До Першої світової війни першим студентом із Коростенка був Іван Лецишин, син залізничника. Перша світова війна перервала його студії. Включився він теж у ряди УСУСУСІВ. Після безуспішних змагань за волю і долю нашого народу, повернувся до села. Не маючи практично ані закінченої школи ані ніякого ремесла, був змушений емігрувати.

Після першої війни пішли до Перешибської гімназії слідуючі 5 хлопців і одна дівчина до Українського Жіночого Інституту. Учні Іван і Юрко Курівчаки закінчили по дві гімназійні кляси, перестали продовжувати навчання із-за матеріальних обставин. Іван Юристовський закінчив 5 гімназійних кляс, але через обставини, тільки йому самому знані, перестав учитися, хоч його брат дуже бажав, щоб він продовжував навчання. Учениця Марійка Микита закінчила 4 кляси у Жіночому Інституті, виступила зі школи, вийшла заміж за Івана Юристовського який працював у кооперації в Коростенку аж до 1951 року, до часу, коли соціалі-

тична Україна вивела всіх жителів із Корostenка. У два або три роки перед останньою війною почав ходити до гімназії в Перемишлі Адам Дацько. Знаю одне, що Адам і його брат Іван арештовані більшевиками, пропали без вісті. Останній студент із Корostenка закінчив середню школу в Перемишлі у 1928 році, закінчив університет у Львові, класичну філологію, учителював по різних містах Західної України, 2 роки в таборовій школі в Німеччині, 29 років перебуває з ріднею в Канаді. Цим студентом був Ілля Гомонко, автор цього нарису.

Прибулі кадри української інтелігенції до Корostenка

Після Першої світової війни приїхала на постійне до Корostenка вдова по покійнім от. Паньківськім із дочкою Іриною, учителькою по фаху, але вона ніколи не вчила, бо не хотіла змінити метрики. Однаке вона була дуже корисною для нашої громади, особливо, коли відкрито харчеву крамницю, вона була книговодом. Мешкав і практикував лікар д-р Яремкевич з родиною — його син, Юра учителював в українськім Дівочім Інституті. Тепер живе в ЗСА.

Після д-ра Яремкевича приїжджає два рази в тиждень із Старяви коло Хирова д-р Ольга Шаранковська. У лісах і на тартаку в Корostenку було багато робітників, отже лікар із каси хворих був дуже потрібний. Коли ж помер її муж, д-р Шаранковська збудувала собі дім і канцелярію в Корostenку, і там мешкала зі своїми батьками, а до Старяви доїздила.

Очевидно тут слід зачислити до прибулої до Корostenка української інтелігенції і наших священиків — парохів. В початках наше село не дуже було щасливе зі своїх священиків-парохів, як велика парохія, багато поля, багато худоби, велика школа, нераз власна велика фамілія не давали змоги приділяти хоча найменшого часу громадській праці для напівграмотного села.

Рівно ж бували між чесними священиками, ярі московофіли, які за царські рублі відтягалися від освідомлюючої праці українського села. Безпросвітна маса оставала в руках визискувачів, тяжко в поті чола працювала на скупий, пісний кусок хліба, бо вибору праці не мала. Були й отці-парохи, які казали бідним людям робити у себе за кусок хліба, але за свої потреби вимагали дуже багато, не дивлячись, що в хаті остали сироти, отець парох брав останню світину з хати повдовілої жінки. Отець парох не радо да-

вав дитині при хрещенні ім'я, якого батьки бажали, а яке календар приносив.

В цьому місці я бажаю підкреслити та що більше, маю моральне зобов'язання це виявити, щоб усі позісталі при житті українські жителі села Коростенка освідомили собі, що отець Дмитро Савицький був Богом післаний на парохію до Коростенка. При помочі Покійного отця мені вдалося зреалізувати довго очікуваний плян-мрію, позбутися матеріальної і моральної панщини в Коростенку. Цього, що о. Савицький, як парох, зробив для села за один лиш рік, не зробив ніякий парох перед ним. Тому ми, що ще живі, помолімся за душу великого УКРАЇНЦЯ!

Після однорічного пастирювання у Коростенку о. Дмитра Савицького, прийшов на парохію середнього віку жонатий, з дружиною і двома дочками о. Олександер Хархаліс. У Коростенку народилася їм ще одна дочка Володимира і син Евген. Цих останніх двоє дітей я зачислюю до інтелігенції, родженців села Коростенка. Заміна парохів була корисна. Отець Хархаліс відданий Богові і народові, громадський діяч, довголітній голова читальні Просвіти, очолював Надзвірну Раду в кооперативі, офіцер австрійської армії, офіцер Української Галицької Армії. Приятель і співробітник у громаді. Мав послух і пошану як останній парох села від року 1928 до 1948. Закінчив своє трудолюбиве життя у Старому Самборі на удар серця.

Церкви

Українці в Коростенку мали велику парафію з двома церквами. В матерній церкві правилася 3 рази Служба Божа в місяці і всі вечірні, — у дочерній церкві правилася Служба Божа раз на місяць. До 30-тих років обслуговував один дяк обі церкви, відтак прийшов молодий дяк. Закінчивши дяківську школу в Перемишлі, обслуговував дочерній церкву і віддався культурно-освітній праці в Читальні Просвіти і був теж першою більшовицькою жертвою в Коростенку.

Поляки збудували собі малий костел у 1930 році, щоб задержати своїх людей при польськості. Раз на місяць відправлялася Служба Божа і половина старших творила хор. Польський священик приїздив із села Ясінь 8 км. від Коростенка. Жиди мали божницю і молилися там суботами. Німці не мали ніякої святині.

Державні інституції:

До 1925 року в Коростенку була 5-ти клясова народня польська школа. На 1925/26 школа була підвищена до 7-ми кляс. Викладова-урядова мова була польська, всі учителі були поляки а раз у тиждень була одна година в українській мові. Всіх українців понад 3.000, поляків 150, а школа була польська з польськими вчителями. Це хіба глум і кпини польського уряду. Серед українців не було ще тоді таких людей, щоб могли боротися за свої права.

В селі була Збірна Громада зłożена із 7-ми сіл: Смільниця, Рудавка, Нанова, Стебник, Лісковате, Волиця і Коростенко. Війтом збірної громади був звичайно поляк, секретарем останніх 15 років був українець, Володимир Марків, з села Валява коло Перемишля.

Постерунок-станиця поліції, зложененої з трьох осіб — поляків.

Пошта — начальник пошти поляк, листоноші постійно українці: Дмитро Куривчак, Микола Тимчок, Онуфрій Радик.

Залізнична станція — начальник і заступник начальника — поляки, урядники, бльокові — українці.

Робітники, які працювали на залізничній дорозі під проводом поляка — українці.

Установи:

Серйозні українці села прийшли до заключення, що їм потрібний власний куток, де б вони могли сходитися розважатися та й поговорити про поважні громадські справи. До свідомих українців села належала родина Юристовських, вона то віддала громаді даром великий шмат землі в найкращому місці села, близько залізничної станції і пошти при бітій головній дорозі, яка проходить із Хирова через Старяву, Коростенко, Устрики Долішні до Сянока. Юристовські дали землю під дім, люди дали роботу руками і кіньми, прочі дали готівку. Дім мав велику залю, на збори, танці чи представлення, обширну сцену із гардеробою та чотири кімнатне мешкання з кухнею поза сценовою — з протичної сторони до сцени велика кімната на крамницю, канцелярію і кімната з кухнею для сторожа дому. Будинок був дерев'яний покритий бляхою, з переду і ззаду галереї. Близько до Першої світової війни будова була закінчена — 1914 року.

Поляки збудували собі дім — Кулко Рольніче, мали теж велику залю на танці, і через коридор була кімната на крамницю.

Підприємства

У 1921 році члени Читальні Просвіти в Коростенку зорганізували маленьку крамничку мішаних товарів. Однак розібрали товарі на кредит, грошей на час не повернули, Управа Кооперативи не мала можливості купити свіжих товарів, була змущена на превеликий жаль і стид перед сусідами замкнути двері й чекати слішного часу. Німецька кузня перестала існувати, коли німецькі війська після війни з поляками, відступаючи за Сян, забирали за собою всіх німців кольоністів і фольксдойчерів — Коростенко мало два парові тартаки.

Перший тартак Бернштайна працював до Першої світ. війни. Після війни перестав працювати, а в парі з цим багато наших людей втратило працю — асекурації безробітні ще не діставали, бо такої ще не було. Другий тартак Шелл — збільшив свою роботу і затруднював велику кількість наших українських робітників.

Підприємці вирубування матеріялового дерева в лісах були підприємцями харчевих і господарських крамниць і вони виплачували робітникам за вирубування в лісах дерева чи фірманам за доставу цього матеріялу на станцію до вагонів, чи до тартаку харчами. Кожний робітник купував харчі для себе і родини, овес для своїх коней в одного з лісових підприємців.

Звичайно в суботу вечером робітник ішов до крамниці добирати трохи ще товарів на неділю і записував рахунок за товарі, взяті на кредит на протязі 6-ти днів. Із каси крамниці йшов до каси лісового підприємця по гроші, які заробив за 6-ть останніх днів. Часом робітник менше заробив, як закупив товарів і оставав довгений, такий робітник попадав у книгу довжників. Такі книги довжників знайдено замуровані в одній жидівській крамниці. Дві книги довжників були ще із Першої світової війни. В селі люди дивувались, як могли пам'ятати вірителі, так докладно, скільки корон австрійських були люди їм винуваті, а то вірителі добули замуровані книжки довжників і жадали своїх грошей. Так думали ці самі добродії і тепер. Одначе родина, яка перейшла жити-мешкати до цеї хати, після того, як німці забрали з цієї околиці жидів на інше поселення, знай-

шли таких книжок більше і очевидно пустили їх з димом. При замкненні рахунку за побрані товарі кредитори допускалися часто грубих помилок, не могли цього робити з фірманами, бо фірмани мали фактури, скільки кубічних метрів вивезли і почому платили за кубічний метер привезеного матеріалу. Дуже часто я особисто поправляв рахунки на фактурах фірманів, але треба сказати, що підприємці доплачували різницю без клопоту.

В Корostenку було одинадцять харчевих крамниць жідівських, чотири коршми, одна текстильна, одна м'ясних виробів крамниця і одна лазня.

Одна українська харчева крамниця і одна філія харчевих і господарських продуктів. Обі крамниці були кооперативи, одна крамниця мішаних товарів була приватна, провадив її Теодор Драган, тепер живе в Канаді.

Від 1929 року діяла і розвивалася українська крамниця харчевих продуктів, яких тільки село потребувало. На цей слушний час чекали українці в Корostenку. Хоча в світі почалася загальна матеріальна-економічна кріза, Корostenко зорганізувало самооборону, приступило до організації села. У травні 1928 року автор цього нарису закінчив середню школу і міг більше посвятити часу культурно-громадській праці. У Корostenку був парохом о. Семен Колодій, жонатий, але бездітний. Старенький уже, почав занепадати на здоров'ю. Дружина його померла у сні після обіду. Він осів самітний. Заки епископ Коциловський висвятив нового питомця на священика на початку березня і післав його на сотрудника до Корostenка, отець Семен Колодій помер у Народній Лічниці у Львові. Отець Дмитро Савицький став автоматично парохом і похоронив тіло привезене зі Львова в Корostenку.

На моє прохання отець парох запросив на плебанію комітети обох церков і старші брати почули від мене, що пора покінчити зі старою системою колядування, яке тяглося 2-3 тижні, а гроші заколядовані, замість до коршми, підуть на зорганізовання кооперативи-крамниці, яку самі українці запропостили у 1921-му році. Коляда має закінчитися за 3 вечорі і гроші здані голові Читальні Просвіти за посвідкою. Ціле село було поділене на райони, до кожного району була призначена група колядників з одним членом церковного комітету. Член церковного комітету буде мати список мешканців села із свого району. Цей список буде перечитувати парох у церкві, скільки хто жертвував на церкву, а скільки колядникам за коляду. З болем

серця оба комітети погодилися, прийняли пропозицію. Коляда за три вечорі принесла загальну суму 1.375.00 золотих.

Після Різдвяних Свят на ширших сходинах членів Читальні Просвіти подано підсумки коляди, а щоб відкрити кооперативу, треба найменше 2.000.00 золотих. Отже слід додати 625—700 золотих і крамниця піде в рух.

На цих же ширших сходинах пояснено присутнім користь членів із кооперативи: У Коростенку кожний мусить купувати в кооперативі. Такий член закупить на рік найменше за 100 золотих товарів. Кожний член буде мати членську книжку і крамар буде вписувати до книжки суму закупу, а при кінці календарного року 31-го грудня, крамар впише до книжки 9 відсотків від суми закупу товарів. Отже кожний член кооперативи заробить собі сам у своїй крамниці 9 золотих (від 100 золотих закупу) і купить собі 20 або 30 півфунтових булок на Різдвяні Свята, і не мусить чекати що йому інший крамар дасть півфунтову булку, як дар на Свята, як було досі. Слухачі повірили словам підписаного, бо він перший, хоч студент, зложив 5 золотих, його батько, 2 брати і 2 швагри зложили по 5 золотих, відтак голова Читальні і о. Парох потягли за собою прочих. На протязі короткого часу зібрано і декларовано понад 1.000.00 золотих. На протязі кількох місяців оформлено кооперативу. Приміщення було своє готове, людей до обслуги вистарчало досить. Запал і гордість наповняли серця членів кооперативи. Крамницю відчинено в ім'я Боже! Свідоме робітництво постійно повторяло „Добре діло завжди дає добре наслідки, а ентузіазм породжує ентузіазм”.

Підприємці вирубу лісу виплачували вже не товарами, а готівкою, а за цю готівку національно свідоме робітництво купувало харчі у своїй крамниці. Крамниця при кінці року звертала своїм членам покупцям 9 відсотків від суми закуплених товарів. Зиски членів зростали, а в кооперативі появлялося більше товарів і то не лише харчевих, але і господарських, яких господарі потребували. Лісові і харчеві підприємці здивовано приглядалися організації села і щораз слабшим оборотам своїх крамниць.

За прикладом робітництва в Коростенку, яке потрохи вимагало збільшення заплати за свою роботу, чи то при вирубуванні лісу чи заладуванні матеріялу до вагонів на залізничній станції, пішли фірмани. Фірмани створили оборонну групу юнію — проти визиску. Вибрали управу із багатших фірманів з добрими кіньми, зложили запомогову касу на випадок хвороби члена, чи окалічення коня, давали

із цеї каси запомогу. Членська вкладка до каси була три золоті від пари коней, 1.50 від одного коня. До управи вибрано цілево одного, одинокого жида, який мав добру пару коней, працювало у нього два українські хлопці, добре їм платив. Цей жид жив із заробітку тими кіньми, він ішов із іншими членами Управи боротися з підприємцями за перевіз матеріалів із лісу на призначене місце. Жодне інше село не могло іхати до наших лісів по матеріали через село Коростенко проти його волі. Одинокі фірмани з Коростенка звозили ці матеріали. Підприємці були змушені платити ліпшу ціну за перевіз дерева, а фірмани матеріально і морально ліпше себе почували і переконалися, що організовано можна осягнути бажану ціль, позбутися надмірного визиску зі сторони місцевих підприємців.

Місцеві жидівські крамнички корчились, часом хтось із близьких сіл зайшов подивитися на їх руїну, або місцеві польки заходили брати товар на кредит.

Культурно-освітня праця

Читальня Просвіти в Коростенку заступала мешканцям-українцям школу, бо правду кажучи, школа була мачушна, бо учителі поляки. Старші люди неписьменні, а хто навіть і вмів трохи писати, то писав латинськими буквами, а український вислів. Тому перш усього впроваджено курс української мови, голосне читання і писання. Курс української мови проводив Володимир Марків.

Зорганізовано мішаний церковний хор, як теж мішаний світський хор. Диригентом був Андрій Куричак, дуже талановитий, самоук, знав ноти, прекрасно грав на скрипці. Зорганізовано танцювальний гурток, зложений із хлопців і дівчат. Гуртком національних танців проводив молодий дяк Михайло Голубець. Нарівні з Михайлом Голубцем був згаданий уже Володимир Марків і Онуфрій Юристовський, який провадив молодшу групу танцюристів.

Крім дяка Михайла Голубця, який став першою жертвою більшевицького винищування українських культурних діячів, замордованого на в'язничному подвір'ї у Дрогобичі 1941 року, працювали Володимир Марків, тепер у Канаді, Онуфрій Юристовський учителював на Донбасі, працювала Юлія Юристовська, замужна за Дмитром Глухим осталася в Краю, Марія Гомонко замужна за Теодором Драганом, померла в Краю, Т. Драган у Канаді, Вікта Катинська на Чехословаччині, Микола Катинський остав дома, Іван Дацько

і Петро Голубець арештовані більшевиками пропали без сліду.

Вкінці зорганізовано антиалькоголічний і антінікотинний гуртки. Однаке один член антінікотинного гуртка, Іван Голубець — фаховий швець, стратив нагло зір, не міг проволіти нитку через ушко шевської ігли. Пішов зі мною до окуліста і лікар сказав, що мусіло зайти щось наглого у його житті, пацієнт призвався, що він і багато його інших приятелів перестали курити один тиждень тому назад. Лікар порадив пацієнтові скурити 2-3 папіроси і за якийсь час повернути до нього. Пацієнт скуривши 2 папіроси за 2 і пів години почав відзискувати зір, прийшов до лікаря врахуваний, що зможе знову працювати. Виходячи з канцелярії лікаря пан Голубець сказав, що не кожний може бути „героем”.

Другою святынею після церкви була Читальня Просвіти в Коростенку. Звичайно після вечірні кожної неділі сходилися господарі до Читальні. На столі були різні часописи, але найбільше почитна була газета „Народня Справа”, особливо на голос читалася стаття про асекурацію худоби. Нпр. як загине корова у господаря, асекураційна компанія господареві виплачує певну суму за втрату. Теж цікавий був „Лис Микита” зі своїми карикатурами. Приявні дискутували, цікавилися біжучими світовими справами. З кожним роком побільшувалася читальняна бібліотека, з поміж читачів переважали жінки. Пригадую собі як танкові частини Червоної Армії переїжджаючи через село Коростенко, задержалися, бо перед Читальнюю стояла юрба людей, немов би вийшла назустріч подякувати братам за визволення з польського ярма.

Танкісти почули від людей, що цей дім, перед яким стоять, це Читальня Просвіти, а в середині гарна сцена, бібліотека і цінні образи.

„Доблесна армія”, як почула про ці речі, ввійшла на залю, повідчинала двері від шаф з книжками, почала дерти книжки і кидати під ноги, не за цілу годину викинула 1.237 книжок, капіталістичні газети і образи Шептицького та епископа Коциловського. В заміну за всі шкоди, дали мені, як учителеві, підручник короткої історії Комуністичної партії більшовиків. Ось це була практична лекція єдинокровних братів на ціле життя.

З вибухом німецько-польської війни 1-го вересня 1939 року скінчилася ідейна праця українців Коростенка — частина молодих людей брала участь у боях проти Німеччини.

Одні з них загинули на полі бою, другі в полоні з голоду. На підставі умови з Москвою, німецькі війська відступали без боїв, на віддалі 15-и кілометрів вступали червоно-армійці разом із відступаючими німецькими відділами примусово виходили із села німці колоністи. В селі панував страх і психічне пригноблення. Ця духовна депресія спонукала деяких із молодих людей перейти ріку Сян, заки совєтські пограничники замкнути граници.

В перших місяцях своєго володіння в Коростенку НКВД забрало групу молодих жидів, які за Польщі мали бути комуністами, і брали від більшевиків гроші за проти польську діяльність, але в дійсності вони не робили ніякої проти польської акції, але добре гроши брали. Тому за ошуканство і обман радянської влади, їх ув'язнено, відтак вивезено у невідоме. В тім же часі забрали дуже активного молодого дяка Михайла Голубця і розстріляли на в'язничному подвір'ю у Дрогобичі 1941 року.

З правила приватна власність переходить на державну, запроваджено колгоспну господарку, подостатком збіжжя не було, особливо озимого, бо колгоспи впроваджено пізно в осені, коли вже рільні роботи закінчилися. Зимового жита не посіяно і не засіяно конюшини. Заки впроваджено колгоспи, люди вирізували худобу, свині, з цього приводу не було м'яса, не було з чого здавати м'яса і молока, не було навозу, не було паші, не було погноїв посадити картоплю. За 1940 рік люди-господарі самі знищили свою господарку, а в 1941 році, коли вибухла війна з німцями, настав у Коростенку голод. Підкарпаття голодувало загально.

Отже Коростенко в часі війни зменшувалося чисельно дуже скоро: 1939 року зникли німецькі колоністи і фольксдойчери. 1941 року німці розпорошили жидів з Коростенка. Багатші і молоді жиди пішли куди, кому було можливо. Найбільше з них склонилося у Людовій Польщі. Думаю, що дехто із них прийде подивитися на Коростенко, а може і схоче наново поселитися в ньому. Коростенко тепер належить політично до Польщі Людовій.

У 1939 році радянська влада хвалилася, що вона подала братню руку українцям і визволила їх з польського ярма, а 1951 розігнала жителів Коростенка по цілому Союзі, а землю дала Польщі Людовій.

Найбільше жидів — старих жінок і мужчин, малих дітей у числі 84 особи загинуло у спільній могилі, викопаній на так званій „Лесьовій Луці”. Остання група жидівських жителів Коростенка переховувалася у лісі на найближчій

горі — Глива. Ніччю вони сходилися до села шукати поживи, заходили до стаєн доїти корови, брали бараболі чи кури, чи все інше, їм потрібне. Однаке в зимі справа була серйозна, сніг, холод і голод та постійна зміна місця перевовування змусила їх зійти до села і піддатися владі. Так закінчилася історія другої етнічної групи жителів Коростенка.

Коли німецькі війська на східному фронті встоялися довше не мали сили, треба було постійно скорочувати фронти і забиратися до Німеччини. Поляки жителі Коростенка, яких уже тоді було небагато в селі, діставали письмове повідомлення, щоб вони у приписаному реченці опустили село і переходили на свою територію. Остався, лиш як споконвічний єдиний господар на своїй землі, український народ під опікою синів цієї землі — Української Повстанської Армії.

Німці, відступаючи із Коростенка, грабили, що могли, забирали худобу, коні і цілими табунами гнали їх дорогами до Німеччини. Нам у заміну лишали згарища і попели із спаленої Читальні Просвіти, Костела, частини тартаку Шелля та приватних домів.

Паніку збільшувала совєтська партизанка в конфронтації з місцевою українською армією. Селяни боялися працювати в полі, хоч було літо, господині пекли хліб не раз а два печива на день для наших Повстанців, а господарі мусіли цей хліб і інші речі завести на призначене місце. Треба десять цивільних людей, щоб удержати одного вояка. Була загальна думка, що вихід із села до Німеччини забезпечить бодай на 5 відсотків людей від передвчасної смерти, а як будуть чекати на радянську владу, чекає всіх смерть. Почалася втеча майже на пішки, йшли хлопці і дівчата, селяни і ремісники і мала горстка інтелігенції. Всі вони свідомі, що всіх чекає нүжда, погорда, мозольна не фахова праця і голод, але мала іскорка надії на продовження їх нещасного життя, додавала їм сили перемагати невигоди скитання.

Після війни міжнародня організація IPO умістила цих німецьких робітників у тaborах на терені Австрії і Німеччини. До цих тaborів приходили українські часописи з Америки і Канади і через ці часописи почалися розшуки за рідними і знакомими. Одні поїхали до рідних, другі до знайомих, а ще інші молоді на контракти на різні роботи.

Відробивши річний контракт, ставали вільними і почали працювати за фахами.

З європейських таборів переїхали до Канади слідуючі особи:

Коваль Василь — самітний, одружився, живе в Канаді
Коваль Анна — заміжна, живе з ріднею в Канаді
Володимир Марків з матір'ю — живе в Канаді ,мати
померла

Куричак Стефан — живе в Канаді, о. диякон.

Дацько Василь з дружиною — живе в Канаді.

Дацько Володимир — лікар, живе з родиною в Канаді.
Дацько Розалія — живе в Канаді.

Дацько Іван, др. теології — живе тепер у Римі.

Куричак Андрій з дружиною — живе в Канаді.

Куричак Стефан з дружиною — живе в Бразилії.

Бандрівський Максим з дружиною — живе в Аргентині.

Бандрівський Михайло (син) з дружиною — живе в Аргентині.

Драган Теодор — живе в Канаді.

Драган Марія — приїхала до батька, живе в Канаді,
тепер замужня.

Драган Розалія — недавно приїхала до мужа, живе в
Канаді.

З Коростенка до Канади перед другою світовою війною
приїхали:

Кравець Іван — помер — рідня в Краю.

Кравець Василь — живе, хворий.

Пушкар Василь — живе, з ріднею.

Юристовський Олекса — помер.

Гірняк Василь — помер.

Гомонко Іван — помер.

Гомонко Марія — померла.

Гомонко Розалія — живе, замужня з ріднею.

Гомонко Василь — живе з ріднею.

Гомонко Михайло — живе з ріднею.

Пригадую собі прізвища кількох жителів Коростенка,
які вийшли до ЗСА ще до першої світової війни:

Катинський Степан

Куричак Дмитро

Гентош Михайло

Гентош Степан

Як емігранти, ми тяжко працювали, часто не по своєму
фаху, на кусок хліба, заки втягнулися в життя свого
окруження. Однак батьки перш за все дбали про своїх ді-
тей, щоб дати їм духову зброю, посилали до всіх шкіл, народ-
ніх, середніх і університетів. Суботами посилали і посила-

емо наших дітей до української Рідної Школи, вчитися письма, історії і географії України.

Ось кілька прикладів із Коростенка: Син Дацька Василя Іван здобув титул др. теології і є секретарем найбільшого українського церковного достойника Патріярха Йосифа 1-го у Римі, другий син Володимир є лікарем, працює за фахом, живе з родиною в Канаді.

Коваль Василь — самітний, одружився, Анна — замужна, Марків Володимир з матір'ю (померла), Куривчак Степан, о. диякон Дацько Василь з дружиною, Дацько Володимир — лікар, Розалія, Куривчак Анрій з дружиною, Драган Теодор, Драган Марія — приїхала до батька, Розалія недавно приїхала до мужа. Перед Другою світовою війною приїхали: Кравець Іван — помер, Василь — хворий, Пушкав Василь, Юрістовський Олекса — помер, Гірняк Василь — помер, Гомонко Іван — помер, Марія — померла, Розалія — замужна, Василь, Михайло. В Римі є о. др. теології Іван Дацько в Бразилії Куривчак Степан з дружиною. Бандрівський Максим і Михайло (син) живуть з дружинами в Аргентині. Пригадую собі прізвища кількох жителів Коростенка, які виїхали до ЗСА ще до Першої світової війни: Катинський Степан, Куривчак Дмитро, Гентош Михайло і Степан.

Куривчак Степан є о. дияконом при епископі в Саскатуні. Михайло Гомонко офіцер летунства, здобув титул „Б-А” статистик, Коваль Василь здобув університетський титул інженера, працює за фахом, живе в Канаді. Є ще інші хлопці і дівчата на різних важливих державних і приватних роботах.

Свідомість їх принадлежності до одного і цього самого українського народу думання і говорення цією самою мовою, виссаною з грудей українських матерей є спільною і остаточною ціллю оцих чесних змагань здобути оцілілому ще народові заслужену волю, честь і славу.

Як Червона Армія ввійшла до Коростенка, застала руїну, спалені domi, а в позісталіх домах старших людей — з молодих одні емігрували, другі зі зброєю в лісах. Боротися регулярній армії із партизанкою дуже важко. Українська Повстанська Армія зганяла сон з очей тов. Сталіна, тому то Сталін заключив договір із своїми сателітами: Мадярчиною, Чехо-Словаччиною і Польщею, щоб разом прочистити гірські терени, місце постачання і постою Української Повстанської Армії. У 1951 році Радянська влада ви-

селила всіх позісталих українців із Коростенка й інших гірських околиць і розмістила їх по цілому СРСР. Тяжко є мені сказати скільки століть жило плем'я Бойків у Коростенку, але знаю на превеликий жаль, як закінчилася його історія — 1951 року.

На місце побожних християн — (на протязі моєго життя не було ні одного вбивника, лише один злодій, що оженився в Коростенку, з іншого повіту, і ніколи не крав у Коростенку, ніхто з Коростенка з християн не сидів у тюрмі), прийшла Міжнародня комуністична партизанка з Греції. Вона почала плюндрувати позісталі, оцілілі ще релігійно-культурні надбання попередніх жителів. Поперше обдерла цвінттар, забрала паркани, хрести, і їх попалила, церковні лавки, хоругви і все рухоме у матерній церкві. З дочernoї церкви зробила театр, дали сходи на хори, з яких зробили галерею, а на долині поставили піч для огрівання театру.

Церква у Коростенку

На місце спалених німцями домів Радянська влада збудувала у 1969 р. нові domi для грецьких партизан.

Отець диякон Куричак Степан із Канади відвідав у 1976 року своє рідне село Коростенко. Зробив кілька світлин і переслав їх мені із поданням своїх вражень пережитих у рідному селі. За всі інформації і світлини щиро дякую. Рівно ж дякую пані Розалії Драган за подані деякі назви людей із Коростенка мені призабутих. Щиро дякую панові Куричакові Іванові за світлини Коростенського мішаного хору і танцювального гуртка. Ці світлини будуть поміщені в нарисі про село Коростенко і видані у літописі „Бойківщина” для всіх жителів села Коростенка, їх дітей, унуків і правнуків розкинених по земській кулі.

Хоча доля розкинула нас по далеких світах, кожний із нас має свою власну історію мандрівки і всі ми понесли в далекий світ золоту нитку, яка в'яже наші серця в одну велику громаду жителів села Коростенко. В цьому то селі, ми завдяки нашим батькам, родилися, в цьому селі наша рідна мати навчала нас молитися, любити Бога, Рідний край і своїх батьків.

З цим неоціненим капіталом ми пішли у світ. Тут передаємо його нашим дітям-спадкоємцям. Хоча ці преемники наші не родилися в Коростенку, але родилися їх батьки, брати чи сестри, яких тіла спочивають у могилах може розораних без хрестів, спльондрованих безбожним ворогом — цей клаптик землі зарослий не пахучими квітами, а ді-

кими травами і дерев'ям, нехай буде символом цілої Батьківщини, за яку вмирали перед нами мільйони братів і сестер, яку треба нам усім любити, цінити і боротися аж до загину!

Велике село Коростенко, приналежне тепер до Польщі, з якого виселено всіх мешканців а на їх місце спроваджено б. грецьких партизан та їхні родини. Сьогодні Коростенко — це атракція для польських туристів, які стрічають там греків у їхніх нац. строях. Працюють вони в тартаку, при висилці дерева. В селі є пекарня, молочарня, школа і культ. грецький центр. Осамітненою стойть старенька дерев'яна церковця на горбі з 1791 р. та дзвіниця.

Таких сіл у „Бещадах” (Зах. частина Бойківщини) є десятки з яких залишилися лише назви а більшість з них не є зовсім ніким замешканою а творить туристичний терен сучасної Польщі.

Мгр. Мирон Утриско

БОЙКИ В ОБОРОНІ СВОЇХ ПРАВ

Майже 600 років західні українські землі були окуповані і завойовані різними сусіднimi народами. Найгірше жилося нашому народові на тих землях під польською владою в середніх віках. Гнет, утиск, знущання окупанта, головно польської шляхти, безпросвітність, темнота, голод, були притаманні тим часам. Як в XVI віці повстало Запоріжжя, то чимало молодих хлопців з Бойківщини втікали туди з-під шляхотської неволі. Інші організувалися в карпатських лісах і горах, та збройно боронили народ перед наїзником. Поляк Владислав Лозінські у своїй двотомовій книжці „Правем і Левем” (V. видання, 1957 р. в Кракові) досить докладно і об'єктивно, як на поляка, зясовує ті часи, представляючи утиск польської шляхти над місцевим населенням.

Вже дещо легше було за австрійської окупації, та все таки цілковитий брак шкіл, утиск поляків, які в більшості і за Австрії були при владі, тримали наш народ на найнижчому щаблі суспільного життя. Зокрема важко жилося Бой-

кам поселенцям середуших Карпат. Пісна неурожайна гірська земля, яка вирошуvalа лиш овес, бараболю і біб, брак заробітків, малі роздріблениі господарства, ніяк не вистарчали на найскромніше удержання. Довголітня військова служба в австрійській армії дуже надоїдала мешканцям, забираючи із сіл молодий, чоловічий заробітний елемент.

По шістьох віках новий промінь самостійності, наче метеор, заблис над нашим народом Першого Листопада 1918 р., але по короткому часі передчасно згас. Розбуджена національна свідомість і бажання жити власним незалежним життям вже не погасли. В найглибших закутках Карпатської Верховини наш народ захищав свої відвічні права та боронився перед визиском і гнетом нового польського наїзника.

Будучи адвокатським конціпентом в Турці перед Другою світовою війною, нераз я мав нагоду брати участь в допомозі Бойкам за їхні права.

Власником більшості лісів в Турчанщині до Першої світової війни був барон Лібіг. Та з приходом поляків, його посіlostі закупила польська акційна спілка Годуля. Змінені лісничі та гаєві почали сильно використовувати наших селян та обмежувати їх у відвічних правах партципувати з лісових благ. Польська поліція остро карала за вбивання лісової дичини, хоча та робила великиі шкоди на селянських полях та в господарствах. Сотки наших селян сиділи в польських вязницях за зрубання нераз лиш одної смерічки в лісах Годулі. Лісові і гайові виганяли наших людей з лісів та забороняли збирати ягоди, гриби чи різь. Селянам забороняли випасати худобу на прогалинах, полянах і галевинах в лісах фірми Годуля. Таке знущання польського наїзника нераз викликувало опір місцевого населення. Вони боронили свої відвічні права користати з місцевих лісів.

Траплялися випадки, коли вдалося захистити довголітні права наших селян та одержувати судові рішення на їх користь. Частіше однаке польський суд рішав на шкоду наших людей, а вирішував тенденційно на користь польських окупантів.

В 1936 р. лісничий фірма Годуля в Головську Турчанського повіту, заборонив місцевим селянам випасати худобу на лісowych полянах Годулі. Це був великий удар для селян, бо малі і дрібні селянські ниви не вистарчали на пашу. Грозила небезпека, що селяни будуть приневолені ліквідувати свою худобу, яка часто була їхнім одиноким джерелом удержання. Управа громади Головська приїхала до

Турки і просила мене, як адвоката, боронити їхні права.

На підставі більш як тридцятирічного вживання лісових фірмових левад селянами на випас худоби, я вніс до суду в імені цілої громади скаргу проти фірми Годулі, за безправну заборону випасу худоби. Суд не міг розглянути тієї справи в Турці, тому рішив зробити виїзну сесію і перевести розправу на місці в Головську. В гарний літній день суд і адвокати обох сторін вийшли фірами до Головська, віддаленого коло 40 кільометрів від Турки. На моє внесення, суд на місці переслухав більшість селян із Головська, та стверджив, що без найменших перешкод, довгі десятиліття селяни випасали свою худобу на фірмових луках, та косили на них траву. На остаточній розправі в Турці, суд прихилився до скарги селян, та видав рішення на їх користь, дозволяючи в дальншому селянам користати з лісових фірмових лук. Мимо відклику адвокатів фірми Годуля, апеляційний суд затвердив це рішення.

Рідко однаке вдавалося нам відносити побіду в подібних судових процесах, вона була можлива лише тоді, коли наші люди і громада обєднано й однозгідно виступала в обороні своїх прав. Якщо б в повищій справі лише один свідок зізнав під присягою, що йому давнійше теж забороняли лісничий, чи гайовий пасти корови в дідичівських лісах, та токого процесу не вдалось виграти.

Вол. Андрушико

П А Н Т О М І М А

Пантоміма — це вистави без слів, з самою но мімікою та жестами; звичайно — розмова не на словах, а на мигах.

На Бойківщині, у моєму рідному місті, де пройшло мое дитинство й літа молодості, за моєї пам'яті проживала стара жінка, яку всі сусіди й знайомі називали „Пантомімою”. Чому прозвали її так і коли це сталося, того ніхто не знат. Не кожний і потрапив був пояснити значення того слова. Мабуть сталося це дуже давно, бо живуче у той час покоління запам'ятало її прозваною „Пантомімою”.

Хоч відоме було всім правдиве її прізвище, однак поза

очі всі „Пантомімою” звали. Можна здогадуватись, що прозвано її так тому, що переселившись із села до міста на постійне перебування, одягалася вона далі в бойківську селянську пестру ношу, включно з кольоритною на голові хусткою. До комплекту бойківського одягу брачевало їй ще тільки ходаків.

Переходячи дорогою, серед міщанського оточення викликала вона захоплення та подив і при зустрічах з нею з увагою кожний їй приглядався, приставав і оглядався за нею, немов вона на ході виконувала дійсно ролю вистави без слів.

„Пантоміма” — це була старенька жінка. Від старости її лице й руки поорані були борознами, а очі червоні. Від старости ходила дуже помалу.

Будучи малим хлопцем, не раз проходив я дорогою біля хати „Пантоміми”, в якій вона проживала зі своїм чоловіком, що теж ходив у селянській ноші: у льняних штанах, льняній сорочці і в солом’яному капелюсі. Іхня хата — звичайна селянська хата. Хата під солом’яною стріховою, з низькими вікнами, довкруги хати призьба, а побіч другий будинок критий соломою — це стодола і стайні для худоби.

Тоді не раз доводилось мені на дорозі зустрічатись з „Пантомімою”. Переходячи попри неї, здоровив я її християнським звичаєм „Слава Ісусу Христу”. Відповівши „Слава на віки”, вона довго ще голосила в мою сторону похвальні слова. Бувало, відійшов від неї доволі вже далеко, а вона піднесеним голосом ще повторяла:

— Гарна з тебе дитина! Гарно тебе тато і мама виховали! Рости здоровий і будь щасливий!

Хоч від того часу пройшло багато літ і побажання її не сповнились, бо сороката доленька поскутила щастя не лише мені, але й усьому українському народові, то все таки її побажання мали тоді велике виховне значення.

По Першій світовій війні, як чоловік „Пантоміми” помер, її хату й стодолу розібрано, а вона сама перейшла жити в сусіднє господарство до свого сина.

„Пантоміма” у своїй околиці була широко знана. До всіх привітна, з кожним любила поговорити і люди радо з нею приставали. В часі горя і смутку вміла кожного потішити і розрадити, а в трудному положенні дати відповідну пораду. Серед населення втішалася повагою і належним пошанівком і всі любили її.

Походячи зі села, „Пантоміма” знала багато старовин-

них звичаїв і пісень на різні окazії. Відвідуючи померлих близьких і дальших сусідів, співала вона похоронні пісні, як велить це старовинний звичай.

„Пантоміма” особливо була мило баченою гостю на весіллях. В околиці ні одне весілля не відбувалося, щоб вона на ньому не була і не відспівала традиційних весільних пісень. Зaproшувано її заздалегідь, на довго перед весіллям. Прямо в традицію увійшло було, що на весіллі співає „Пантоміма”, бо інакше молода пара не матиме щастя. І „Пантомома” ходила на всі весілля і співала весільні пісні, розвеселяючи молодят і весільних гостей. Цікаво, що на весілля запрошували її навіть сусіди поляки і вона їм теж співала українських весільних пісень.

Пам’ятаю, малим хлопцем зайдов я був раз до хати сусіда, де відбувалося весілля. На тому весіллі була і співала „Пантоміма”. В моїй пам’яті ѹ досі задержалося, як вона — між іншим — співала:

Шукав кіт по полицях
У червоних ногавицях,
Та ѹ витрішив оченята
На нашії молодята.

„Пантомімою” прозвано її не даром. У бойківській ноші була вона не лише ходячою виставою без слів, але ѹ ходячою енциклопедією прадідівських бойківських звичаїв.

Степанія Мороз

Ж Е Н И Т Ъ А

В неділю прийшли з церкви, пообідали і старий Гуньчак вийшов з хати, на призбі си сів і закликав сина:

— Штефане, ану ходи воті, шос ти буду мовив.

Син прибіг і сів біля батька.

— А що таке, тату, — спитав — що будете ми мовити?

— Та таке ти повім, що вже пішло тобі на 20 рік і пора женитися. Матір вже старі, немічні, тежко їм всю хатню роботу зробити, коло худоби обійти — треба до хати не-вістки...

— Файно, тату! Я не противний — женитися, то женитися...

— Пожди, пожди, — слухай далі. Ось іду я позавчора з міста й іде старий Волиняк. Сам ся зачепив, завелисъмо бесіду про то та тамте, — вкінці Волиняк каже:

— Файногого маєте сина, Ганьчук, — а в мене є дівка, моя дочка. Може так ми би їх поженили?

Степан почервонів на лиці і крикнув:

— Тату, бйтесь Бога! Та чайже не хотілибисъте мене оженити з тотов недородов? Та вона мені ледве по пояс!

— Пожди, сину, пожди — не горячи си... Недородов, — чого так кажеш? Малейкого росту та й все...

— І коосоке воно і губате...

— Цить, Штефане! Не ганчуй, бо то не годиться. Як Господь Бог такою її створив, видко й такі люди мають бути на світі. Ось ліпше слухай далі:

— Моя дочка в мене одна, більше дітей не маю — каже Волиняк. Всій мій маєток припаде на неї по моїй смерті, — бо кому лишу? А теперки, як буде віддаватися, шість моргів поля зразу на зятя припишу і грошей дам, би си хату побудували і все, коли буде треба, своїй дочці дам.

А знаєш, Штефане, маєток має він великий: вісімнадцять моргів поля й десять лісу... В Гамериці був він довгі роки і так доробився. Ще за Австрії приїхав у село, як жиди землю продавали і зразу тільки купив... Долярами платив.

— Та най він си має маєток — каже Степан — та най він си іншого зятя шукає! Ви, тату, знаєте, що я вже дівчину маю, — Слюзарчикову Ганю і її не лишу, ні!

— Знаю, сину, знаю, що з Слюзарчиковою дівкою полюбилисяся, і не був би я противний її мати за невістку, — дівка порядна, працьовита й гарна, як намальована, — але воно бідне, тільки маєтку, що на ній! Слюзарчик ще тих дівок чотири має, який посаг ім дасть? Навіть по пів морга поля не стане! А що ти, сину, маєш? Ледве два морги і то на горбі... Якбисте поженилися з тов Ганев, то яке буде твоє життя, Штефане? Будете обое працювати тежко і бідувати, а діти ваші будуть по чужих городах ходити і моркву мікати, бо голодні!... А тоді і любов десь щезне і сварка і суета будуть у вашій хаті...

Зодумався вхилину старий Ганьчук і говорить далі:

— Бог ми свідком, що старався я тобі, Штефане, трохи ґрунту придбати. Щом де заробив, грейцар до грейцара складав-єм, аби для тебе хоч морг-два поля докупити. А як-

єм учув, що дідич наш буде на парцеляції маєток свій продавати, то й я й мати сжесмо й не доїдали і в подертих чоботах ходили... Навіть файку виверг-єм у гноївку, аби мя не кортіло курити і той тяжкий гріш не видати на тютюн. Так, сину, щом міг, то робивем! А як вже дідич зачав продавати землю, одиноку корову продав-єм і з грішми іду до него.

— Пане дзедзіцу, — мовлю — продайте ми хоч морг поля, — гроші маю коло себе... А він іно руком махнув і каже:

— Юж вишицько спшедане, а цо нє спшедане, то юж замувйоне...

— Пішов-єм до старої дідички.

— Пані дзедзічко, — кажу — п'ятнадцять літ служивем вам при ваших конях, самісьте мя хвалили, щом чесно і щиро вам працював, — поможіть мені теперки, скажіть свому синові, аби мені хоч морг землі продав... А у дідички, як мовить приповідка, „масний писок, та пісні пироги”...

— Пйотрусьо, кохане — каже вона, — так, билемсь добрим слугов, — конікі били як лялечкі, — але нам земі спшедаваць нєвольно обцім людзьом, тилько своім...

А ті „свої” вже понайїдили і на луці коло двора з кіньми та возами стоять. Поляки вони, але їхня бесіда якась шепелява, говоряць гі малі діти... Такі то вони „свої”, а я, щом тільки літ їм служив, — я „чужий”. Такий мя жаль взяв за серце, — малом не заплаакв. Зміркувала видно дідичка, як мені тяжко, і каже:

— Пйотрусьо-кохане, якби Пйотрусь ещеprendко пошед до вашого ксендза і до нашого польського пшениюсл метрике, то ест зосталби поляком, — може еще зналязлобисен кавалек поля і для Пйотра...

Аби те цудом поставило, стара відъмо! — подумавем і мало не сплюнувем їй під ноги. То я мав би відрікатися свого народа, своеї церкви і до кого приставати? До тих шепелявих? — А най же вас чорт бере! — і пішовем геть...

— I добре зробилисте, тату, — сказав Степан, бо мусівбим вами стидатися!

— Ну, добре, сину. А теперки ще собі міркуй: ті поляки всіх нас хотят загнати у найгіршу біду. Заробити нема де, — в Гамерику тепер не беруть, — і як жити? По жебрах ходити, чи іти красти? Тому то мовлю тобі, для твого добра, женися у Волиняка. Дістанеш щість або й більше моргів поля, — хату си побудуеш на дві станції, під блехов і з

комином. Коні файні, бистрі си купиш... Будеш газдов, будеш перед людьми в гонорі, — а не жебрацька торба! Ще тя люди на радного або війта поставлять, бо читати й писати знаєш файнно... Що зробиш, коли такі часи настали, що нам бідним селянам ниякого життя теперки нема...

Задумався Степан над батьковими словами, та видно було великий смуток на його молодому, гарному лиці.

— Щож, най буде ваша воля, тату. Ідіть до Волиняка на змовини і рихтуйтесь до весілля. Іно... іно...

— Іно що? — питав батько.

— Іно, як з тотов недородов стану до присяги перед Божим престолом, — то знайте, тату, — гірко заплачу за мойов Ганусев...

Інж. Степан Кульчицький

ДО ПИТАННЯ БІБЛІОГРАФІЇ ТА ІКОНОГРАФІЇ ГЕТЬМАНА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА САГАЙДАЧНОГО І ХОТИНСЬКОЇ ВІЙНИ 1621 Р.*)

*) Зразком того рода опрацювання є: Bibliographie und Ikonographie der Tuerken belagerungen Wiens 1529 und 1683 von Walter Sturminger, 1955, Verlag Herman Boehlhaus Nachf., Graz-Koeln, 420 Seiten, 4270 наведених джерельних позицій, в тому 4 позиції в укр. мові.

Цінним зразком опрацювання в польській мові є історична монографія Jozef Tretiak, "Historia wojny Chocimskiej" (1621), wydanie nowe, przejrzane przez autora, ozdobione 9 tycinami, Krakow 1921, Krakowska Spolka W-cza, 214 stronic.

Бібліографія має своїм завданням подати всі: А). Історичні джерела сучасників, та пізніші опрацювання дослідників історії. Б). Подати художню літературу до повищої теми, а саме панегірики, драми, історичні повісті, романи, нариси й оповідання, поеми, промови, пісні і т. п. В). Бібліографію властивої іконографії, що обіймає всі зображення головних дієвих осіб, з їх військом у творах образотворчого мистецтва, портретного живопису, плоскорізу та скульптури, погруддя, медальйонів і пам'ятників.

До іконографії портретів і баталістичних картин включаємо теж герб гетьмана, військову печать, воєнні коругви,

та особисті інсигнія, клейноди, як теж булаву, зброю (лук із сагайдачком, пистолі, порохівниці, шаблю) і інше, як гетьманський бунчук, боєві барабани та музичні інструменти оркестри.

В сучасних умовинах не пощастило авторові найти суцільне опрацювання іконографії гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного.

350-ліття смерти гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного

Вистава іконографії Гетьмана рівночасно з виставою церковної архітектури та народного мистецтва Бойківщини була влаштована в Українській Мистецькій Студії при 2222 Поплер вул. у Філадельфії в часі від 6 до 21 травня 1972 р. **Мотто вистави іконографії:** „Високі культурні досягнення можливі тільки при безпереривності традицій. Нічого не загубити, нагромаджувати шар за шаром. Тільки так виростає духовість” — Валентин Мороз.

Подаємо бібліографічні і іконографічні дані про життя гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного, які вдалося зібрати в сучасних еміграційних умовинах: **Касян Сакович** — „**Вірш на жалосний погреб...** гетьмана запорізького війська — Петра Конашевича Сагайдачного”, Київ 1622 р. Книжку з’ілюстрував невідомий гравер трьома гравюрами історичного і світського змісту.

На портретнім зображені показано Сагайдачного на баскому коні з гетьманською булавою в руці з луком і сагайдаком зі стрілами за спиною. Над зображенням вміщено напис: „Петро Конашевич Сагайдачний... гетьман войска его К. М. запо...”, вільне місце під написом заповнено картушем з гербом Сагайдачного. Декоративна форма герба вдало зріноважує собою весь квадрат композиції.

Друга композиція, теж квадратна, відбиває історичний момент завоювання в 1616 р. запорожцями під проводом Сагайдачного турецької Кафи (Феодосії). На передньому плані в ній зображено епізод морського бою — момент, коли славні запорізькі „чайки” атакують великі турецькі веслові кораблі-„каторги”. Далі зображено фортецю на стіні якої вже вилізають по драбинах козаки. На полях гравюри вирізано напис: „Кафу воевал року 1616”. Гравюра ця відзначається правильною побудовою перспективи, вправним малюнком, вдалою композицією. На третій ілюстрації показано емблему запорізького війська. У центрі кола вкомпонована

ного в орнаментальний квадрат, — постать запорожця з рушницею. Ці гравюри вирізані сміливою і впевненою рукою невідомого нам майстра, який надзвичайно прости мі засобами добивається яскравої виразності й високої граверської майстерності. Вони мають велику цінність як одні з перших на Україні світських гравюр, а також як історичний матеріал, з якого можна довідатися про стародавню архітектуру, одяг, зброю і таке інше.

Пояснення: (1) Оригінал того сучасного видання панегірика зберігається в Києві. (2) Передрук оригіналу подав Мих. Возняк: „Старе укр. письменство”, Львів 1929, стр. 279-286 і О. І. Білецький: „Хрестоматія давньої літератури”, Київ, 1949 і 1952. (3) Історія укр. мистецтва, том другий, Київ 1967, стр. 354-355. (4) Картуш із стилізованим гербом „Побог” з ініціалами гербоносця ПКС. (5) Плятон Білецький: „Український портретний живопис XVII-XVIII ст.”, Київ, 1969, стр. 44 наводить, що „цілком імовірним є припущення К. Широцького, що в тій гравюрі відтворено похоронну корогву. Коли так то мали б підставу говорити, що зображення померлого верхи на коні було властивою для козацьких нагробних коругов композицією.

„Цей твір перший із збережених уже повністю укр. зразків портрета — багато в чому перегукується з народним живописом. Сміливе накреслення виразних, дещо схематизованих обрисів, переконливість подробить, зрівноважений спокій композиційної ритміки — все це надає портрету Сагайдачного чаруючої свіжості так званих „народних примітивів”.

ПОРТРЕТИ:

Петро Конашевич Сагайдачний — портрет до пояса (олія), з булавою і в шапці, без гербу. Цей портрет невідомого живописця переховувався до 1917 р. в Духовній Академії в Києві. Герб був прикріплений над портретом до вже споловілої рами.

Цей же сам портрет з гербом (олія). Маляр невідомий.

Гетьман П. К. С. — вожд на тлі козацького табору під Хотином 1621 р. (олія), невідомого мальяра. До 1837 р. був у Парижі. Рисунок з цього портрету поміщено в книзі „Козачизна в Турції”, Париж 1857.

Гетьман П. К. С. (за ним битва з Турками під мурами Хотина). Микола Аркас, „Історія України” 1908. Малюнки і карти приготовила фото-цинкографія С. Прокудін-Горського в Петербурзі. Видання 4-те 1947 в-во „Полтава” Аргентина.

Кольоровий портрет П. К. С. на весь ріст з булавою в шапці (поштів) друковано в Німеччині в серії „Українське Мистецтво” колекції П. Мегика.

ТОПОГРАФІЯ:

Фортеця XIII–XVI ст. Хотин, фото Г. Н. Логвина. Топографія битви під Хотином. Маляр невідомий. В галерії мистецтва на Вавелі, Krakів. Репродукція: Полянд — лист. 1971, стр. 27.

БАТАЛІСТИЧНІ КАРТИНИ:

„Бій запорізьких козаків з Турками під Хотином у 1621 р. В центрі ПКС. Художник Климко О. 1937 р. Кольорова картина в Музею Мистецтва у Львові.

Обкладинка до повісті М. Брадовича: „На Москву” роботи артиста маляра Петра Андрусева. Видавництво „Америка” Філадельфія 1951 р.

Леонід Перфеєцький, нар. 1900 р. Мистецькі студії в Krakові. „Козаки під Трапезунтом” кольорова картина 16 x 20 см, гваш. Набув її о. М. Лишак в час 3-тої виставки Спілки Праці Укр. Образотворчих Мистців у Львові 1942. Є чорно-біле фото. Повищу картину відмічено нагородою. В колекції мистця був теж рисунок: „Козаки Сагайдачного перед муралами Кремля” й чимало зарисовок-мотивів до козацьких походів Чорним Морем і в Зах. Європі під час 30-літньої війни.

Брандт Юзеф 1841–1915, польський маляр і видатний баталіст. Альбом картин зложив і опрацював Януш Дервоєд, вид. „Аркаді”, Варшава 1969 баталістична картина ч: 9 „Ходкевич под Хоцімем”. Образ з 1967, олія, полотно 140 x 337 в передовій групі гет. Ходкевич і гет. П. К. Сагайдачний, ч: 10 „Ходкевич под Хоцімем — фрагмент”. Це портрет гет. П. К. Сагайдачного верхи на коні з булавою в руці, ліворуч ще двох козацьких старшин. Власність Музею Народового в Krakові.

Брандт Юзеф: Козацький старшина, верхи на коні, з бунчуком в руці із хотинської війни.

ПАМ'ЯТНИКИ:

П. К. Сагайдачний з польським королем Жигмонтом III і гет. Любомирським у воєнному таборі: Плоскоріз з XVII ст. (Історія Укр. Війська стр. 180).

П. Кулик: Гетьман П. К. Сагайдачний (модель проєкту пам'ятника в місці народження с. Кульчиці коло Самбора.

Величина 7 метрів, підставу проектував архітектор Андрій Величко — подала Літ. газета з 25 червня 1971 р.).

П о г р у д д я : Василь Масютин: Скульптура гетьмана П. К. Сагайдачного, погруддя відкритої голови з бородою на підставі, з виритим гербом „Побог” обабіч букви П. К. Власність мистця Св. Гординського.

МЕДАЛЬЙОНИ:

Василь Масютин: Медальйон округлий ($10\frac{1}{2}$ інч) гет. П. К. Сагайдачного. На лицевій стороні портрет з бородою й вусами у шапці і з гет. булавовою, ліворуч вирито: обабіч булави дати 1614–1622, на зворотній стороні медальйону портрет на весь ріст і підпоясенному контуші, в правій руці лук і 2 стріли, ліва рука на рукояті кривої шаблі, лице закрите прилбицею. Власність мистця Св. Гординського.

Художник Валентин Сім'янців: Гетьман П. К. Сагайдачний. Медальйон, гіпс, 1959 р.

ІЛЮСТРАЦІЇ:

Ілюстрації до української народної пісні: „Ой, на горі, там женці жнуть...” Амвросій Ждаха, кольорова поштівка з нотами, видана 1911 р.

Дам'ян Горняткевич: „Українські мистці в автобіографіях”, накладом Укр. В-во Спілки, Лондон 1958, стор. 63.

Надія Сомко: „Ой, на горі, там женці жнуть...” стор. 22. Альбом картин Надії та Сергія Макаренків. Фольо, стор. 112.

Юрій Логвин:... „Ой, на горі, там женці жнуть...” Укр. Календар 1972, Варшава, стр. 277.

МАЛЮНКИ (ілюстрації):

Євген Турбацький: Малюнки (19) 1898 до історичної повісті „Сагайдачний” написав за Д. Мордовцем Гнат Хоткевич, видання „Просвіти” у Львові 1908 р. Малюнок:

1-ший стр. 10: „Сагайдачний об'явив похід в море,... Радості козаків не було кінця”...

2-гий стр. 60: „Шию Сагайдачного обхопили дівочі рученята...”

3-тий стр. 63: „Здоровенний Хома ніс на плечах гармату, добуту в Кафі” ...

4-тий стр. 86: „В'їзд Сагайдачного до Києва. Сагайдачний мов вріс в сідло...”

5-тий стр. 95: „Умираючий гетьман П. К. Сагайдачний..”

(1) В справі цієї пісні виникла свого часу наукова суперечка, про якого саме Сагайдачного каже ця пісня. Чи про гетьмана, чи про Кошового отамана часів Дорошенка — Григорія Сагайдачного? Б. Грінченко доводив, що пісня каже про отамана, І. Каманин та М.

Грушевський про гетьмана. Подав Дм. Дорошенко: „Історія України”, том I стр. 202.

ВІТРАЖ — Львів, Ставропігія...

„Почесні добродії Церкви”.. вітраж у Волоській Церкві Успення Пресвятої Богородиці, Львів 1925. Вітраж виконав художник Петро Холодний (1876–1930). Репродуковано в „Нотатках з мистецтва”, травень 1963, стр. 21. Видання Об'єднання Мистців Українців в Америці, відділ Філяд.

ХРЕСТИ; ПЕЧАТКИ:

Срібний, позолочений хрест, подарований в 1622 р. гетьманом П. К. Сагайдачним Богоявленській Церкві Києво-Братського монастиря. (Гр. Лужницький: Українська Церква між Сходом і Заходом, Філ. 1954, стр. 327. Успенська Церква і Корнятківська вежа у Львові після ритовини з кінця XVII ст. І. Власовський: Нарис історії Укр. Православної Церкви т. I, Н. Йорк—Баундбрук, 1955, стр. I IV і I V Ставропігіяльний (патріярший) хрест на фризі Братської Церкви у Львові (І. Власовський цит. твір).

Зразки хрестів: 1. Грецький 2 Римський 3 Московський 4 Український на печаті Інституту Ставропігійського з Ірмогіона, вид. Ставропігійським Інститутом у Львові 1904 р. (І. Власовський цит. твір).

Печатки Львівського Братства з кінця XVI ст. (І. Власовський цит. твір).

РІЗНЕ

Юрій Кульчицький, нар. 1912, студіював у Кракові в 1933–1938 рр. мальство й графіку.

4 картини із серії „Запоріжжя”: У Синопі — дереворіз 1939 5 x 5½, Погоня I 1943, Погоня II 1939, Тарас Бульба 1942 і Розкуркулені 1949. Дереворізи більших форматів: Ко-зак на коні, Погоня, Тарас Бульба; величина: 38" x 45", 37" x 47", 42" x 41½".

Картини до козацького побуту доби П. К. Сагайдачного: Микола Бутович: Княже лицарство поспішає в похід.

В-ня ООЧСУ, Н. Йорк.

Надія Сомко: Тарас Бульба в поході.

Борис Крюків: Перед походом.

Всі вичислені повище експонати були на виставці Т-ва Бойківщина у Філадельфії, та на Ювілейній Зустрічі в днях 20 і 21 травня 1972 р. присвяченій 350-літтю П. К. Сагайдачного на Союзівці (з виїмком картин Ю. Кульчицького).

інж. Степан Кульчицький (член Ред. Колегії
і Мистецький керівник вистави).

Мгр. Мирон Утристко

ТЕАТРАЛЬНА ВИСТАВА В СТОДОЛІ

Коли на вакації студенти з'їздилися в Турчанщину тоді оживало життя в місті і повіті. Спортивне Товариство „Бескід“ влаштовувало змагання у відбиванці і копаному м'ячі, виїздаючи неоднократно у більш віддалені села і міста. Студентська Громада робила Вечерниці в Народному Домі

Світлина з вистави „Пан Майстер Копитко“ в Яблінці Нижній п. Турка. Сидять на траві: Маріян Луцик, Оксана Мартинович, Марійка Греколинська, Юрко Мартинович. Сидять на кріслах: Стефа Капустянська, парох о. Орест Мартинович, Оля Секела. Стоять: Оля Завалинська, НН, Богдан Мартинович і Евген Утристко (режисер вистави).

в Турці, відбувалася прогулки вгори а зокрема на Маківку, та нераз уряджувала вистави, балети народніх танків чи концерти. По сільських читальнях „Просвіти“ зростала діяльність молоді, бо туди виїздили студенти з доповідями.

В 1930 роках існував доривочно студентський аматорсь-

кий театр під керівництвом Евгена Утриска, який що року давав щонайменше 2-3 вистави, з якими об'їздив сусідні села і міста як Бориню, Лімну, Липе, Михнівець.

Участь у тих виставах брали такі студентки і студенти: Оля Завалінська, О. Секела, Стефа Капустянська, Оксана Мартинович, Марія Греголинська, Стефа Лодинська, Василь Осташ, Богдан Бадан, Стефан Ших, Теодор Ільницький, Роман Ільницький, Евген Утриско, Мирон Утриско, Богдан Мартинович, Маріян Луцик, Юрій Мартинович та інші.

Вистава „Пан Майстер Копитко...”

В літніх місяцях 1930 року цей театральний Гурток підготовив комедію „Пан Майстер Копитко”, яку режисерував Евген Утриско. Виставивши її з успіхом в Турці, рішили з нею відвідати сусідні села. Парохом в Яблінці нижній, віддаленій всього сім кілометрів від Турки був великий український патріот о. Орест Мартинович (загально званий Татісю) батько студентів, що були членами студ. театру. Цей священик бажав, щоби в його селі дати виставу для парохіян, але тому, що в селі не було жодної залі, ані об'єкту, де можна б дати виставу, він запропонував свою стодолу. Зробити зі стодоли театральну залю, не було легко, та молодь не знеохочувалася, закачала рукави і взялася до роботи. При помочі робітників з плебанії та сільських хлопців, побудовано в стодолі сцену, виготовлено потрібні декорації, подбано про куртину, освітлення (натуально натфове), поставлено для публики лавки, придбано потрібні реквізити і строї та проголошено в селі, що в неділю в парохіяльній стодолі відбудеться вистава.

Коли наближалася година початку вистави, стодола була вщерть виповнена селянами. Крім першого ряду, де сиділи священик з родиною і учителі, ціла саля красніла гарною бойківською жіночою і чоловічою святочною ношою. Хто із селян не мав грошей приніс покладки або збіжжя за вступ.

Студенти під досвідченою і талановитою рукою Евгена Утриска добре вивязались зі своїх роль. Публика часто оплескувалася добру гру і веселу комедію. Селяни просили, щоби знова колись до них приїхати. Та вже не вдалось здійснити їхніх бажань. В 1931 році о. Мартиновича перевезено до Старої Соли Старосамбірщина, куди він переїхав разом із родиною. Студентський театр не міг у дальших роках проявляти більшої активності, зогляду на чис-

ленні і часті арешти студентів, що брали участь в театральному Гуртку.

Керівник театр. гуртка Евген Уtrysко мусів виїхати на працю до західної Польщі, тому, що в Галичині поляки не хотіли йому дати праці. Інші місцеві студенти включилися до праці театрального Гуртка при філії „Просвіти” в Турці, та брали участь в ньому аж до Другої світової війни.

Григор Лужницький

ХТО БУВ ПЕРШИМ ВЛАСНИКОМ ЛІКУВАЛЬНОЇ МІСЦЕВОСТИ ТРУСКАВЕЦЬ В ГАЛИЧИНІ?

І ось з нагоди появи збірника „Дрогобиччина — земля Івана Франка” (за редакцією д-ра Луки Луцева, НТШ, Український Архів, Нью Йорк, 1973, за передання мені цього збірника дякуємо сердечно одному з її авторів — п. Михайлові Івасівці-Лищукові) слід згадати про один факт з історії нашої Церкви. А саме про Трускавець, відоме „літнище” в Галичині (слово літнище — літниська це переклад з польської мови „летніско”, Академія Наук Української РСР у „Польсько-українському Словнику”, Київ, 1958, I, ст. 497 і 480 дуже хоче, щоб ми, Українці, вживали московського „дачна місцевість” або „дача” (ст. 497), а вже, від біди, „курорт”, що, як відомо, є живцем з німецької мови (ст. 480)] і тому, щоб не вживати ні одного, ні другого, вживаємо, крім цього, що Трускавець це був „живець дрогобицького повіту” (Дрогобиччина, ст. 408) „лікувальна місцевість”.

На сторінках часопису „Нова Зоря” (ч. 957 з 2 серпня 1936), що появлявся у Львові в роках 1926-39, А. Ч. — криptonім головного редактора д-ра Осипа Назарука — описує свій побут в Трускавці („Трускавець”), в якому між іншим читаємо:

„Міркуючи на самоті, можна припускати, що сам дохід з одного джерела (лікувальної води — прим. наша Гр. Л.) „Нафтусі” приносить за сезон около 100,000 зл. А купелі! А гроші, які тут лишають люди взагалі. Прихід виносить тут мільйони. І такі скарби випустила з рук наша гр.-кат. парохія за пару сот зл. річно...

„Як се сталося? Йду ще того сомого дня з візитою до

нашого пароха. Дім його таки зараз коло джерела „Нафтусі”. Не застаю. Слуга каже, що о. парох виїхали. Не застав я також сим разом нікого з моїх знайомих в домі Сестер Служебниць.

„Ta по якімсь часі зустрівся я з о. парохом і одержав від нього такі інформації:

„Ще за старої Австрії, в 1857 році тодішній парох Трускавця о. Ігнатій Облочинський відступив урядові до вживання джерело „Нафтусю” і сумежні грунти за 115 гульденів конв. валюти річно на так довго, як довго буде здрій (тобто джерело, польонізм від „здруй”, в переносному значенні живець — прим. моя, Гр. Л.). То значить — властиво назавжди... А тепер устійнили, що тих 115 гульденів має вартість 250 зл. і стільки платять річно. На ерекціональному грунті нашої парохії є ще крім „Нафтусі” пів джерела „Марії” і половина парку.

„— I за все те одержує наша парохія від уряду лише 250 зл. річно?

„— Так, але не від уряду. Бо від уряду вже давно набули те право Жиди, вони продали його князеві Сапізі, той відступив його свому зятеві графові Жолковському, а від нього набули те все теперішні власники п. Ярош і спілка.

„— А ви не пробували боронити інтересів нашої парохії? ..

„— Були акти тої справи в руках такого правника, як д-р Евін. Казав, що нічого не зробимо.

„— А які доходи може мати п. Ярош і спілка?

„— Можете зміркувати по тім, що платить лише обортового податку около 220,000 зл.

„Гей, гей! Кілько то нашого добра пропало задля незнання й нерозуміння його вартости, або задля недбалства!.. З доходів одної тільки парохії Трускавець, могла б наша Церква в цілім краю покривати рік-річно львину частину своїх видатків на культурні потреби, якби так урядила була у свій час купелі своїм коштом!”

Іван Вовчко Кульчицький

ДОВІДКА ПРО РОДАКА БОЙКІВЩИНИ, ГЕРОЯ З-ПІД ВІДНЯ В 1683 р. ЮРІЯ ФРАНЦА КУЛЬЧИЦЬКОГО

В часі, коли стараємося зainteresувати світ нашою українською проблематикою, мусимо та-кож старатися спростовувати різні історичні неточності, перекручування, фальшивання світогового значіння подій, родоводів чи монографій.

Чомусь й досі уродженець Бойківщини, дослідно син дрібного шляхтича з-під Самбора з села Кульчиць Юрко Ф. Кульчицький не має в нашій історії ясної біографії, тому всю його славу як героя в обороні Відня і здержання великої, турецької навали на християнський світ того часу привласнюють собі поляки, а та-кож й серби.. Поляки частинно мають рацію, бо був польським горожанином і як такий після нашої розвідки довший час працював як перекладчик турецької мови на польсько-королівському дворі.

Серби опираються на певних даних, що походив з-під Самбора, а в них існує містечко Сомбор та до того його помічник-джура був серб Михайловіч.. В нашій літературі, як герой з-під Відня представляється як дуже скромна людина, козак селянського походження, що будучи в турецькій неволі опанував турецьку мову, яка в цій ситуації під Віднем принесла йому велику славу і матеріальні користі.

В такому дусі професор Іван Филипчак написав маленьку книжечку-оповідання під заголовком „Юрко Ф. Кульчицький Герой Відня” і це вже спричинило, що світова опінія приділює його також і до українців.

Опінію про національне походження подає американська монографія кави (All about Coffee), де на самім початку, на кількох сторінках, з навіть гарними і цікавими знімками подають цей історичний факт з-під Відня і Юрка Кульчицького як „поляк-серб-українець”, але вже тут мусимо зазначити, що підкresлюють його родовий титул „Граф Колтьшіцький”. Цікаву біографію між іншими читаємо польською мовою в „Біографія Польска“ Кароля Естейхера з віків 15-18-тих в томі 12-му під „Кульчицькі Єжи Францішек“, а німецькою мовою, як витяг з австрійських історичних джерел обґрунтуете його вірність польському королеві, а тим самим Польщі. Польською мовою читали ми ще кілька інших малих розвідок, в яких навіть не заперечують козацьке походження і одну з таких розвідок передав старенький селянин Кульчиць з приdomком Шепистович, яке з трудом вдалося мені на короткий час дати до використання проф. І. Филипчакові, що дало спонуку

написати згадуване вже оповідання.

В німецькій мові стрічали ми навіть багату літературу про Юрка Кульчицького, для цікавости подаємо:

Bückmann — Graffer Koltsczitzky — Wiens Kundschaftor waehrend der turkischen Belagerung im Jahre 1683.

Vogel — Volkskalender 1848, S. 35, Koltsczitzky.

Eingaben — Koltsczitzky an dem Wiener Stadtrath um Belohnung (S. 30-34).

Bormann — Das erste Caffehaus der Bruder Herz.

Hammer — Ottomansche Geschtalt (S. 40).

Останній автор монографії: Зальцбургу, Регензбургу, Франкфурту в яких при році 1683-му дуже широко згадує заслуги Юрка Кульчицького. В одній з них є гарний портрет Кульчицького і знімка заслуженого медалею та в кожному зазначує титул граф.

Александер Кубала в Ілюстрованій Монографії міста Самбора і Економії Самбірської (в двох томах) про Ю. Кульчицького пише: Георг Франц Кольчіцкі з під Самбора вчився в парохіяльній школі в Самборі, а докінчувавeduкацію на дворах панів шляхтичів. Вже в Самборі вивчав воєнне ремесло, а в війні з Турками дістаеться до неволі, де вивчив турецьку мову і був відтак перекладчиком при „Східній Торговельній Спілці” в Білгороді, в Туреччині. Спілка правдоподібно мала свою філію у Відні, яку Кольчіцький часто відвідував, а останньо на довше залишився і став в великій пригоді при облозі турками Відня 1683 р., як спритний шпигун, який кіль-

каратно переходитив окружений турецький табір 300-та тисячної армії, а на допитах покликався на походження з Білгороду, а товариш подорожі Михайлович з Варадина і т. д., і т. д. Кубала ясно виводить походження Кульчицького Юрка з Кульчиць з-під Самбора.

В торговельнім журналі „Дзе Тea анд Коffe” на сторінках 44 до 48-мої автор Вілліам Г. Укерс між іншим зазначує, що Ю. Ф. Кольчіцький родом з Польщі, про нього у Відні кружляють цікаві оповідання про його впровадження пиття кави. Він зазначує, що Кольчіцький попередньо перекладчик в турецькій армії поміг спастися Відену перед навалою турків на Відену в 1683 р.

Кольчіцьки, який жив довший час серед турків і добре був обізнаний з їхньою мовою і звичаями 13 серпня 1683 р. перебравшися в турецьке убрання як купець, кількаразно переходить ворожі лінії, а було їх аж 4-ри і приносив цінні відомості, які причинилися до побіди над турками і це був один з найбільш драматичних моментів в той час оборони Християнського Світу!... і т. д.... Ще багато подібних наукових праць і спогадів про це геройство нашого славного земляка можемо подати, але про це колись на іншому місці, а тут завернемо історію на кільканадцять літ назад і пригадаємо, що історик Василь Верещак в одному місці „З доби Хмельницького” 1657-1659 р. „Перекладчик Турецької і Татарської мови в канцелярії Виговського при гетьмані Б. Хмельницькім” між іншим підкреслює: „По урядах за Хмельницького бачимо багато

нашої шляхти писарями у війську, в генеральній канцелярії, в дипломатичній службі, а особливо в сітці шпигунів, яка була дуже добре зорганізована, як записала розвідка шведська, бо були такі на самім дворі польського короля і укривалися так, що Хмельницький все знат, що там діється і що плянується...

В тих роках зголосився добровільно на працю перекладачика турецько-татарської мови шляхтич Григорій Кульчицький, якого Хмельницький радо приняв як найкращого канцелярійного фахівця".

На сторінках „Україна на переломі 1657-1659 років" — В. Липинського згадується про приняття на такий пост Г. Кульчицького і є в нашій літературі навіть повість п. з. „Золоте Полум'я" в якій автор описує доказлише особу Кульчицького як перекладчика і його приняття до канцелярії Виговського..

Дальше в давнину бачимо, як польська письменниця Динавська в повісті „Польська в Звичаях і Обичаях" описуючи звичай роздачі подарунків на дворі короля Владислава 4-го на Новий Рік першого січня 1638 р. зазначує, що Кульчицькі, секретар і перекладчик турецької мови одержав „турецьку пелерину підбиту попеліцами". Це точно півстоліття перед Юрком Кульчицьким, а після нашої розвідки ще одне півстоліття перед тим служили на дворі королівськім як перекладчики турецької мови також Кульчицькі, що польські історики і монографи уважають дуже дивним і прямо не виясненим факт удержання такого поважного посту на королівсь-

кім дворі через більш як століт... кількох членів родини Держків (дзэржков) яких виводять ніби то з „худопахолкцего роду з Подкарпатця". Дослівно історик Б. Яблоновскі в „Гісторія Польські Веков Средніх" на стор. 66 пише: при кінці 16 століття аж до кінця 17-го родина Держків відіграє значну роль на дворі польських королів, а на підставі історичних записків з тих часів трудно зорієнтуватися в генеалогії тої родини особливо тому, що стало уживається ці самі назви як Держко 1-ший, Держко 2-тий, Держко 3-тий. Всі були перекладчиками мов східних, спеціально турецько-арабської, а останній з часів Яна Собеського також рускої лінії Держків, що виводилися з дрібної шляхти, але як подають гербари є повно „баламуцтва" в відомостях відносно походження тої родини. В 1934-му році ми мали на руках спеціальне письмо з Міністерства Внутрішніх Справ, яке прийшло до Кульчиць до уряду парохіяльного і громадського, в якому просилося помогти віднайти когось з роду Держків, який мав після дослідів виводитися з Кульчиць, а на якім стоять неупорядковані правно великі маєтності. Після права проголошувано це письмо кілька неділь парохом в церкві, а громадським префектом під церквою і оба уряди відіслили з додатком, що ніхто в селі не памятає такого роду.. Мені, як голові Читальні Просвіти в цім році також показували це дивне та навіть як на той час навіть смішне „міністерське письмо про великі маєткі", але годі було чимсь помогти, а по перегляді місцевих чоти-

рьох цвінтарів з старими хрестами також такого прізвища не віднайшлося, хоч було багато, яких серед живих вже давно нікого з цієї родини не було.. Напевно „Держко” це ще один придомок Кульчицьких з яких багато вже не має в селі.

В 1647 році під актом вибору Сильвестра Косова, митрополитом записаний між іншими є Кшиштоф Колтинський — скарбник чернігівський. Таку посаду одержав у зв'язку з виплатою турецким послом, перебуваючим в Польщі в часі дипломатичної служби. Була навіть скарга, що їх образив при тій виплаті.

При нагоді пошукування історичних матеріалів до „Монографії Роду Сасів” вдалося в польських геральдиках віднайти навіть фантастичні виводи роду Держків, а в загальному він представляється так:

В останніх літах свого панування король Зигмунт Август приголосив конкурс на кандидатів вивчення східних мов, а особливо турецької, якої ніхто з поляків не знав. По довшім проголосуванні на наших сойміках зголосив свого сина Кшиштофа якийсь Держко, який походив з середньо заміжної шляхоцької родини за гербом Несецького ніби з аж з Підляшшя (бо там були Дзержкі). А Бонецькі в Гербари Польські, том 5-тий ст. 193 подає походження з Підкарпаття, та зазначує, що родина не відзначалася багатством, ні якимсь політичним значінням, а правдоподібно вирішили особисті прикмети кандидата.

Кшиштоф Держко вийшов на науку турецької мови до Константинополя в 1570 р. на дер-

жавний кошт і був дуже здібним учнем східних мов, при тому смілив, енергійний, який вскоти собі раду вмів дати. В актах носить ще називу як „лахолентко”, бо мав заледве 15-тий рік.

По смерти короля Августа опікується Держком король Баторий, який в листі до султана Муради 3-го дякує за добру опіку і науку. Наука така відбувалася через 6 років, бо в 1577 році вже бачимо Держка на посаді, в королівській канцелярії. Про побут Держка в Туреччині читаемо також в гербарі Папроцького, де зазначує, що Турки добачуючи такі здібності хотіли його задержати для себе різними обіцянками, але Ангел Божий стеріг молодця і вроджена честь не дозволила на такі обіцянки і принали. Тут зазначується також, що Держко мав нагоду вивчити також італійську, французьку і німецьку мову, за що турки ще більше були заздрісні і хотіли навіть силою його собі приєднати.. (Папроці — Герби рицарства польського ст. 329-та).

Перекладчик Держко крім власного канцелярійної праці, був використаний також як помічник дипломатам, а дуже часто сам її виконував і дуже добре з неї вивязувався особливо серед трудного турецько-стамбульського ґрунту, який був дуже часто загадочний і небезпечний, а в 1581-му році їздить в дуже важній дипломатичній справі до Москви, яка була в війні з Польщею... Годі вимінювати всі ці дипломатичні, шпигунські та ще інші функції Держка, а був до того (як зазначує історик) несогірший лицар, бо вмів досконало володіти шаблею. В звязку зі сво-

єю карієрою мав клопіт з батьком, бо потрібно було змінити віровизнання з православного на католицьке (з груп протистанських). Дальше пише історик, що помимо свого „худопахоцького” походження дійшов Держко до великих маєтків розміщених по цілій Польщі, Русі і Литві та також високі почести в урядах як титули: хорунжий, троцький, староста, воєвода та титул „графський”. Все щось купував, продаєвав, міняв, заставляв, а властиво всі маєткові справи були як додає історик „загматване”. Властиво, до таких великих маєтностей дійшов завдяки ласці короля... Між іншими одержав Держко титул воєводи Галицького, Подільського, багато сіл, великий дім у Львові, млинів, Знесіння під Львовом, кілька війтівств навіть таке як Піотрковське і б. інших, що це щось прямо не імовірного, яких маєтків добився на конто свого уряду, як перекладчик арабського у канцелярії короля.

Був бездітний і тому бере собі на виховання з родини хлопця, не відомо чи по батькові чи по мамі, що є більш правдоподібним, і вивчає його свого фаху, який відтак перебирає як Держко 2-гий, але не дорівнював стрижкові чи вуйкові, а вже в той час були свої перекладчики як: Отвіновські, Старковецькі і другі.. В 1624 році працює на дворі Зигмунта Вази і дістає за роботу 400 фльоренів польських загварантованих на митах рускіх і ту саму платню одержує за короля Владислава 4-го від 1633 р. що доказує, що більшого поступу не зробив.. В 1638 році бачимо його під час новорічної уро-

чистості в короля Владислава і одержує як презент турецьку дорогу пелерину... (Динаєська — Звичаї і обичаї на дворі королів польських). В 1641-му році іздить до султана, як посол в менших справах, а в 1647-му р. одержав від короля аванс, або певні надання, а в 1657 році був висланний на Україну в певних справах і тут слід по нім гине, але бачимо його як Григорія Кульчицького, перекладчика турецького в гетьманській канцелярії. (В. Липинський — „Україна На Переломі” том I ст. 174-та). Історик зазначує, що дуже мало відомо про життя Держка 2-го, але часто виїзджав в купецьких справах до Адріянополя, Сілістриї і Білгорода як купець вірменський очевидно також в шпигунських цілях.. через що одержує в воєвідстві волинськім королівські добра, та посаду скарбника чернігівського в 1647 р. Під актом вибору Сельвестра Косова Київським Митрополитом між іншими підписаний Кшиштоф Кольчицькі скарбник Чернігівський.., з чого виходить, що перекладчик турецького на гетьманськім дворі Григорій Колчицький був вже Держком 3-тим якого хроніка характеризує: нецікавого, менше здібного, але толерованого задля родинної традиції.

Останній з Держків перекладчик за короля Яна Собеського говорить літопис, що походив з рускої лінії Держків, але в гербарях є про нього „ловно суперечностей” і герб його зовсім не відомий. (В. Барановські під Дзережек і „Польські Словнік Біографічні”). В 1672 р. король Михайло Корибут Вишневецькі надає

Держкові 4-му 100 ч. злотих річної пенсії на науку, а в 1678 р. шляхта Воєвідства Руського через послів на соймі інтервінєю через підвищку.

В 1678 р. їздить Держко 4. з воєводою Хелмінським як перекладчик до Константинополя і ще в кількох інших місіях, а відтак переноситься до Відня, де дістает королівську пенсію аж до 1694 року. Останньо стратив довіря, а навіть підохнення за зрадництво, але ласки в короля не

стратив аж до смерти...

На Держкові 4-му вигасає традиційний рід орієнталістичних родин Держків як перекладчиків, які більш як сто літ держали цей пост, а як наші родаки Кульчицькі з Кульчиць час від часу також прислужилися й для нашої справи, що вимагає осібної розвідки. Юрко Ф. Кульчицький знаний нам з родового прізвища як Шелестович, якого роду також в Кульчиць вже не має...

Мгр. Мирон Утриско

АНСАМБЛЬ НАРОДНИХ ТАНКІВ В ТУРЦІ

До Першої світової війни в Турчанщині і взагалі на Бойківщині майже не були відомі козацькі і запоріжські танки. Були загально знані бойківські коломийки, дрібушки, обжинкові, весільні та інші місцеві народні танці.

Коли в наслідок окупації московськими більшевиками Великої України, чимале число емігрантів поселилось в Галичині, вони принесли зі собою свої пісні, танці а то й звичаї, та ношу. У Львові відкрив школу українських народніх танків емігрант з України Василь Авраменко, вивчаючи там запоріжські, козацькі та інші наддніпрянські танки. Чимало галицької молоді захоплювалися тими танками, їх виучували, організували ансамблі народніх танців, їздили з ними по Галичині, влаштовуючи Вечорі нар. танків. Деякі ученики Авраменка відкривали по різних галицьких містах свої школи танців.

Будучи по Першій світовій війні в гімназії у Львові, не раз ходив я на лекції до школи танців Авраменка. Там пізнав я одного із пильніших учнів Авраменка, Петра Лазоришака і талановитого танцюриста. Разом з ним та кількома студентками дали ми гостинний виступ з народними танками (Катерина, Запорожець) на балі, який влаштував адвокат др. Федак на допомогу політичним вязням у Львові.

В 1928 році П. Лазоришак приїхав до Турки та провадив курс нар. танців. По укінченні цього курсу створено Ансамбль нар. танців, який очолив Мирон Утристко, придбано для членів народні і козацькі строї та влаштовано в Турці перший Вечір українських народних танків, який пройшов з великим моральним і матеріальним успіхом. Це заохотило провід Ансамблю давати такі Вечорі і в повіті. Доловнивши програму ще кількома танцями та намітивши плян поїздок, перший виїздний Вечір нар. танців влаштова-

**Молодша група дівчат — Гурток національних танців — керівник
Онуфрій Юрістовський (в середині)**

но в містечку Бориня, віддаленому 14 кілом. від Турки. У виповненій, найбільшій місцевій залі Касина, між публікою було теж чимало жінок і німецьких колоністів. Програма дуже подобалася, деякі танці треба було повтаряти. Жидівські оркестранти, які грали до танців, запропонували, щоб до програми Вечора вмістити теж принайменше один жидівський танок. Це заохотить теж приходити на вистави жидів, яких в кожному селі було багато. Вивчивши жид. танок „Маюфес” та угорський „Чардаш”, придбано для них строї, та включено їх до програми. Такі Вечорі танців влаштовано на протязі двох років майже у всіх більших селах Турчанщини з не малим успіхом. З виїздом до

Турки балетмайстра Петра Лазоришака, Ансамбль припинив свої поїздки й виступи.

Покази наддніпрянських народніх танків в повіті не пройшли безслідно. Здібніша молодь в повіті, підхопивши ті танки, та вивчивши їх від членів турчанського Ансамблю, часто відтворювали їх при нагоді різних театральних вистав та інших імпрез.

Теодозія Вільчанська

КАЗОЧКА-ПРАВДА ДЛЯ МОГО ВНУКА

Був собі дід та баба та була в них хатка маленька і коровиця лисен'ка і теличка краснен'ка і коник чорнен'кий з білими ніжками і овечка чорнен'ка і пацятко біленьке і кіця Мурця сивен'ка та псинна Кука красен'ка — маленька, а друга Міка велика чорнен'ка. Та Дід і Баба¹⁾ були дуже сумні, бо не знали де поділись їх діти — 2 сини-соколи²⁾ і одна Любка голубка! Баба плакала, а Дідо сварив і злостився. А на їх край надходив червоний змій, що хотів всіх поїсти. Гуділи літаки — кидали бомби і стріляли запальними кулями. Баба мусіла щодня рано виносити все з хати до пивниці, щоби не згоріло, а ввечір знов приносити. Мусіла сама косити, вязати і складати, а ще треба було ховатися від літаків, бо ті червоні чорти стріляли з літаків навіть до людей на полі. Вкінці зачали у нас літати кулі і ми мусіли цілий день і ніч сидіти в пивниці, а на рано вже страшна саранча заляла цілий край.

Утихи стріли та настало ще більше лихо! Зачали допитуватись де поділись наші діти, а головно за Любою питав якийсь пограничник. Життя щодня було тяжче. Казали давати контингенти, а ту збіжжя не звезене і не молочене. А ту давай відразу 5 метрів вівса. Я навіть на свято Матері Божої цілий день мусіла молотити. Плакала, молотила і молилася.

Аж тут прийшла Катря і просила конче відвезти її до Львова. Я запрягла свого коханого чорного, ми наладували

1) Дід і баба це о. Михайло Вільчанський і п-і Теодосія, парох Жуко-тина, пов. Турка.

2) Сини-соколи: Мирослав — згинув трагічно під Віднем, Петро — згинув в Дивізії Галичина.

віз великий і з дітьми поїхали. Заїхали до Головецька і там взяли мені мою цюнню, а лишили стару, сиву кобилу, що нічого не хотіла тягнути. Ми заїхали з великою бідою на кінець Головецька і вона стала на рівній дорозі і далі не піде! Ми заміняли у чоловіка (розуміється, Катря³) заплатила) за старезного малого коня, що дійсно дуже добре тягнув, але не мав сили, щоб доїхати до Самбора. А ту ще зачав падати дощ. Ми переночували у Бусовисках і раненько мусіли вертати до Головецька. У Стрілках виїхали на малу міну, що розірвала колесо підто мною, а мене якби хтось зісадив на землю. Сталось майже чудо, що нікому нічо не сталося, лише присипало нас землею. Зараз збіглися люди — я мала там знайомого коваля, що зладив якесь старе колесо і ми поїхали зі страхом, бо вода вже прийшла досить велика, а жадного мосту не було. В однім броді вже здавалось що пропадемо, але якось кониско витягнув і ми знов заїхали до Паращаків. Чоловік відібрав коня, а я тою кобилою заїхала сама до Жукотина, але она була і кроком не рушилась — лише падала все на дишель і взад тягнула.

Я не мала чим привезти збіжжя з поля, все чужа худоба зіла! Я вже думала, щоб хто застрілив біду, бо лиш жерла, а навіть до Вовчого була б не пішла. Але надіхав якийсь віddіл війска і хопили мою драндигу а мені лишили маленького білого коника, але також такого старого, що не міг вже їсти. Но, але бодай тягнув і я мала чим привезти бульбу і дров з ліса.

Було свято. Я сиділа на ліжку і читала, а дідо на своїм фотелі. Було зовсім тихенько і двері всі позамикані. Аж нараз сильний стук два рази до дверей з кухні до покою. Дідо каже прошу, а я в плач і кажу вже когось з наших нема! І дійсно то певно Миросько приходив пращатись! Дідо злостиився і казав, що я видумую дурниці!

І так ми жили і мучились до 1945 р. Дідо зачав гірше западати на здоров'ю, а десь в жовтні зачало його боліти в животі і все з него бігло, не було лікарства, щоб затримати. А ту і їсти не було що лиш бульба, а грошей не було за що купити яєць, чи яку булку як то хороому треба. На Михайла 21.11. відправив останню Службу Божу і вже положився. І так мучився аж до третього дня свят — 9 січня 1946 р. рано був о. Дримала з Найсв. Дарами, але Тато вже не сповідався. Отець дав лише Св. Маслосвятіє і поїхав, а дідо каже може маеш там якої бульби, а я якраз нічо не

3) Катря — братова п-ї Яремкевич.

варила, бо не мала часу. Кажу, що бульби нема, але є маленька булочка і пів горнятка молока. Він то зів (я покормила) і лежав тихонько. Потім прийшли сусіди, говорили з ним і як змерклося пішли всі до дому, а я сіла коло ліжка. Потім пішла ще до стайні і скоро вернула, а він каже „вже так скоро” і питає чому не свічу, хоч лямпа давно світилася на столі. Я кажу, що свічу і поцілувала його в чоло, а він каже „вже пращаєшся”! Я зачала плакати і кажу, що він щасливіший від мене, бо йде до своїх синів, а я лишаюсь сама одинока. Він хотів щось говорити за Любку і все каже „Люба, Люба” а я кажу не мучся, а засни трохи. Він ще сказав „я засплю, засплю”. Замкнув очі і дійсно заснув, але вже на віки! Що я нагризлася з похороном, то забагато заняло би місця щоби описати! Досить, як умер в середу вечір то аж в суботу поховали. І я лишилася сама!

І зараз на другий день я захворіла. Думала, що зарозилася, але то було що інше, то зачався рак, що вже мене жене до гробу.

Як лиши я поховала його, вже зачали приходити що дня совети, щоби я сказала дітям, щоб прийшли з ліса і зголосилися добровільно. Я кажу їм, що не маю кому казати, бо я нікого не маю в лісі, але то нічо не помагало, описали мій маєток і мали мене вивезти. Я ніколи не ноочувала вдома, мусіла тинятись по чужих хатах і стайнях, нераз мене сніг присипав на стайні, а они так пильнували, що ночі моєї хати чи хто до мене не приходить. На кінець мені то все обридло, продала корову, ялівку одну взяли, а другу (тівну) дала до доктора до Лімної, а сама поїхала до Головецька, щоб їм вступитись з очей.

І так вже 4 роки перебувала я троха у Голові, у Парашаків, а більше на Бабіні у тети Мілі, бо ту було більше роботи. Хорoba моя мучила мене 3 роки, а вкінці поїхала я до Стрия, до лічниці. Ту вирізали мені задну кишку, а відходову зробили на животі. Але як звичайно зробили зло, кишка заросла і треба було другої операції. Я вже так боялася тої операції, що зовсім розхорувалася на серце і вже перестала боятися. Мене вислали до Львова, але я не мала грошей, то і говорити зі мною не хотіли. Ігор приїхав і мене завіз до дому до тети Мілі умирати. Тому кінчу писати тих пару слів до тебе мій малий внучку може колись як виростеш прочитаеш. А я жалію, що не притисну вже ані тебе, ані твоїх родичів до свого серця, котре лиши Вами жило і дихало. Цілую і благословлю Вас всіх, Твоя Баба Дозя.

ОЙ НА БОЙКИ, ПАНЕ БРАТЕ
КОЛОМІЙКА

Allegro

Ар. Б. ЗАРЕВИЧ

Р.А.1973
1974

2. НАПИЙМИ СЯ ГОРІВОЧКИ, НАПИЙМИ, НАПИЙМИ,
ХТО НАМ СТАНЕ НА ЗАВАДІ ТА ТОГО НАБІЙНИ.
3. ОЙ БОГАЦЬКА ДІВЧИНОНКА, ІШЛА З МІСТА БОСА,
МОУЗКОМ СЯ ВПЕРЕЗАЛА, БУЛЬКИ ГРАЮТЬ З НОСА.
4. А ТОН СОБІ, ПАНЕ БРАТЕ, ДІВЧИНУ СЛОДОСВАВ,
ЩО Ї КУРИ НЕ ДОЇЛИ, КОГУТ НЕ ДОДЪЮБАВ.
5. ОЙ АЛЮБІВ Я ДІВОК СОРОК, А МОЛОДІЦЬ ТРИСТА,
ТА У БОГА НАДІЄЧКА, ЩО ЩЕ ДУША ЧИСТА.
6. ВІДАЙ МЕНЕ, МОЯ МАТИ, ЗА КОГО Я ВАЖУ,
НАЙ Я БУДУ СІР РАЗ БИТА, Я ТОВІ НЕ СКАЖУ.
7. ОЙ КОЛСЬ М'Я ТАЙ НЕ АЛЮБІВ, БУЛО М'Я НЕ БРАТИ,
БО Я ТОВІ НЕ ГРУЩЕЧКА В САДУ КОШТУВАТИ.
8. НАЦДО МЕНІ ЖЕМЕНИТИСЯ, НАЦДО МЕНІ ЖІНКИ,
КОМ ПЕІНІ ДІВЧАТОНКА КУПУСТЬ ГОРІВКИ.
9. ОЙ ВІДАУ Я НА СЕЛО, СЕРЕД СЕЛА СТАНУ,
ОДНА МИЛА НЕСЕ ПІРІГ, А ДРУГА СМЕТАНУ.
10. ОЙ ПІШОВ Я ДО ДІВЧИНИ ЛЮЛЯКУ ЗАКУРИТИ,
ЗДЕРАН З МЕНЕ СЕРДАЧИНУ ТАЙ ЩЕ ХІЛІ БИТИ.
11. ОЙ ЯКБІ Я БУЛА ЗНАЛА, що АЛІБКО МИХАЙЛО,
БУЛАБІНСЯ УБІРЛАЩОНДЕЛА ФАЙНО.
12. ЦИ Я ТОВІ НЕ КАЗАЛА АЛЮБКУ НА ДОРОЗІ,
ЩО Я БУДУ ИННІ СПАТИ В КРАЙНІМ СЕБОРОЗІ.
13. ОЙ ЯК Я СЯ ПАНЕ БРАТЕ, ОЖЕЧНО, ОЖЕЧНО,
ТО ТАКУ СИ У ІНКУ ВОЗЬМУЩО, СПРАЧУ В КИШЕНЮ.

Ці ноти зі збірки Романа Лавровича

КОЛОМИЙКИ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Сидить дідо на лавици, а баба під цівков,
Коби ни ти, старий діду, ще бим була дівков.
Ей віночку зелененький, вірном тя носила,
Щиро Богу ся молила, абим тя лишила.
Оженися, не журися, будеш газдувати,
Жона буде свині пасти, а ти завертати.
Ей ти душко солоденька, солодята моє,
Не йди, не йди на ярмарок, підемо обое.
Та підемо на ярмарок та на ярмарочки,
Куплю любці пацьорочки, а собі звоночки.
Михайлику, Михайлику, три золоті пера,
Не йди, не йди в Америку, казалам ти вчера.
Ой казала, ой казала, тай наказувала,
Бодай tota Америка, бодай ся зарвала.
Ой прийшов я до Анночки, так як до газдині,
Вона мене виправила сплати межи свині.
На Іванділь зіля брала, на Петра ся мила,
Та як пішла я на танець — всьом перед водила!
Ой Василю сиди в билю, я буду в бодячу,
А хоть в ночі, хоть у днину, я тебе побачу.
Ой дубе мій зелененький, як впадеш та гниеш,
Напиши ми мій миленький, як без мене жиеш.
Напиши ми мій миленький на біле папір,
Щобим мала що читати, як приайде неділя.
Ой дубе мій, каже дубе, та дубе, дубику,
Та нераз ня поганьбили за тя легінику.
Ой нераз ня поганьбили, ще хотіли бити,
Щоби з тобов не стояти тай не говорити.
Ой дубе мій росохатий, коріня зелене,
Та буде тя Бог карати, білявко за мене.
Та буде тя Бог карати, та най покарає,
Бис не мала пристановку, як вода не має.
Бис не мала пристановку ні гаразду свого,
Що ти з мене молодого вчинила нічого.
Сиві воли як соколи рогами ся чешуть,
Кобис знала файнана дівко та як за нас брешут.
А най судят, а най судят, як у лісі вовка,
Ані мене, ані тебе не болить головка.

Не за тото я співаю, що гаразд ся маю,
Ой за тото я співаю, бідку забуваю.
Та коли ня любко любиш, люби ня самого,
Та не люби попри мене товариша мого.
Женила ня моя мамка, женила, женила,
Та не дала тоту брати, котра була мила.
Не дивися легінику, що дівчина гладка,
Ай дивися легінику, ци вметена хатка.
Не дивися легінику, що дівчина різка,
Ай дивися легінику, ци є в печі тріска.
Не дивися легінику, що рукавці шиті,
Ай дивися легінику, ци мисочки вмиті.
Ой богацька дівчинонько, ци підеш до мене,
Не будеш ти хліба печи ніколи у мене.
У мене хліб сам ся пече, кітка дрива возить,
А під лавку річка тече, що й хатку підносить.
По під хату річка тече, миску помиває,
А по під піч вітер віє, хатку замітає.
Люблю Гриця тай Михайла, а ще буду Юру,
Щоби мати не казала, що го пусто дуру.
Ти гадаєш, моя мамко, що ня ся не збудеш,
А ще прийде така днинка, що плакати будеш.
А ще прийде така днинка, тай така годинка,
Що ще ти ся здогадаєш, де твоя дитинка.
Доким була дівчиною, дівков молодою,
То шуміла тай дудніла земля підо мною.
А як єм ся тай віддала — бідна молодиця,
Тай не шумить тай не дуднить підо мнов травиця.

НА ПРАЗНИКУ У БОЙКА

(Народня сміховинка)

Прийшов раз Подоляк до Бойка на празник. Дають одну страву, другу, нарешті кашу з молоком. А Подоляк питає Бойка:

— Куме, куме! Чи вареники будуть?

— Ай, кумоньку, вареники не суть (нема).

Подоляк гадав, що несуть, та каши ані ложки не зачер. По каши всі стали молитви мовити, а наш Подоляк все дивився, чи не несуть вареники з макітрою.

Відходячи, поцілувався з Бойком та й каже:

— Ото багато вареників кума наварила! Вже зо дві години несуть та й несуть, тай ще нема!

Д-р В. Шурат

ПАТРІЯРХ ВІДЕНСЬКИХ КАВАРНИКІВ

Загально пишеться і говорить ся, що Віденськ. р. від грізної турецької облоги визволився завдяки помочі союзних військ, польських і німецьких. Більшу частину заслуги Поляки раді би приписати собі — своєму королеві Янові Собіському і його військам. Про це, що під Віднем ряди польських військ були помножені українським козацтвом, та що для запевнення собі впливу на те козацтво, польський король взяв зі собою під Віденського львівського єпископа Йосифа Шумлянського, говориться виразніше хиба тільки в історичній пісні з того часу, приписуваній тому-ж єпископу Шумлянському, але імовірніше уложеній тим співаком, що був при боці єпископа, та в надписах на тій турецькій кулі, яка, зранивши єпископа Шумлянського дня 12. вересня 1683. р. під Віднем, зі стала завішена на памятку перед іконою теребовельської Богородиці в катедральнім храмі св. Юрія у Львові.

Однак не участь українського козацтва і українського єпископа у відсічі Відня є тим історичним фактом, який гадаємо висунути з сумерків давнини на те світло, що в нім купається слава польського чи німецького оружжя з під Віднем. Більшої ваги є факт, що тим чоловіком, котрий Відневи допоміг витривати в об-

лозі аж до хвили відсічі й прискорив її, був Українець, Юрій Франц гербу Сас Кульчицький („Кольчіцкі“). Коли-б не він, був би Віденськ. р. певно піддався Туркам з голоду.

Історики, признаючи згідно, що Кульчицький був православним та перед приходом до Відня мешкав у Самборі в Галичині, одні (польські) вважають його поляком, другі (німецькі) сербом. Поляком можна-б назвати його хиба тому, що був підданий польської держави. По народності він, як православний, не міг бути поляком. Його прізвище і шляхетський герб, хочби ми й не знали, що він мешкав у Самборі, були-б уже достаточною вказівкою на місце його походження, на галицьке село Кульчиці в Самбірщині, відки й виводяться до нинішнього дня українські шляхтичі гербу Сас Кульчицькі, що до кінця XVIII. століття оставали в православію. Все-ж те, що є доказом української народності Юрія Франца Кульчицького противиться рішучо гадці про його походження з Сербії, де й не чувалося ніколи про ходачкову шляхту гербу Сас Кульчицьких.

Як купець, Юрій Франц Кульчицький бував по світу в різних місцях, міг бути і в Сербії. Турецька облога Відня заскочила його у Відни. Там він мешкав на Леопольдштадті, в домі капітана

Амвросія Франка, що утворив для оборони міста компанію добровольців, принявши до неї між першими й Кульчицького. Тому що тоді про „руську зраду” никому ще й снитись не могло, Кульчицький, як чоловік „добрих обичаїв і правдиво християнського життя” — так характеризує його

OFFIZIELLER ERSTTAGSBRIEF

*Georg Franz Kulczycki
(Vielig Kulczykij), geboren am 10. Februar 1640, gestorben in Wien 16. Februar 1684.
Ein Uhrloer, ... Oberhaupt der Belegschaft zum Verteidiger Wiens Onsten Radiger Starremberg als Herzog Karl v. Lothringen 1683. Erster Kaffeehausbesitzer in Wien.*

AUSSTELLUNG IM ALten RATHAUS
24. Jänner 1975
LANDSCHAFTSSERIE
1.— Schilling Wert

Портрет Ю. Кульчицького, героя Відня 1683 р. з його власноручним підписом. Самбір. З старовинної гравюри 1640-1692.

генералії; зважив ся перекрастись через турецькі табори до становищ тих військ, що йшли на відсіч Відня і просити їх в імені Віденців о поспіх. Як він се

виконав, описано в повище назочевидець, високий віденський достойник в німецькій книжечці „Die grausame Belagerung der Kayserl. Residenz-Stadt Wien durch Achmet II.” (Hamburg 1684) — в критичній хвилі звернув на себе увагу цивільних властей. Його знання турецької мови й турецьких поведінок, особиста відвага і проворність, набута досвідом купецького життя представились усім неначе здійсненням найкращої мрії про людину, яка могла би стати в пригоді обляженій столиці. Кульчицький без вагання згодився на предложення віденських бургомістрів і ванії німецькій книжечці. Ще докладніше оповів він нам все у книжечці „Wahrhaftie Erzaehlung, welcher Gestalt in der aengstlichen tuerk. Belagerung etc. durch das feindliche Lager gedrungen und die erste Kundshaft zurueckgebracht worden” (Wien u. Salzburg 1684), де й портрет Кульчицького в тім татарським костюмі, в якім він вийшов з обляженого Відня.

Дібравши собі товариша в особі власного слуги Михайловича, Кульчицький з листами й паспортами від генералії, перебраний, був проведений до міських палісадів самим командантом гр. Штарембергом вночі 13. серпня, між 10-11 годиною. На Waehringerstrasse коло нового шпиталя знайшов ся з своїм слугою вже коло турецьких наметів. Там задля сильного дощу переждав до рана. Рано, побачивши здалека перед собою якогось агу, почав голосно виспівувати турецьку пісеньку, а спитаний, куди йде, відповів: „за виноградом”. Ara змоклих вояків — Кульчицького

і його товариша — запросив до намета, напоїв кавою й пустив з Богом, порадивши ще, як ім стерегти ся лиха. Щасливо зближались вони до Йосифової Гори (Каленбергу), коли нараз побачили на переді турецьку стежу. Збочили до Кльостернайбурга, але, не знаючи, кого там застаницуть, згодом завернули знова в село Каленберг. Там наскочили на гурток своїх людей; при них жінки прали на Дунаї білля. Відтам до них, як до Турків, вистрілено. Та зараз же з поданих їм знаків пізнато перебраних. Вйт з Нусдорфу, побачивши у висланців письма і паспорти, поміг їм дібратись до становищ герцога, де оба, приняті з одушевленням і подивом, обдаровані кіньми і нагодовані, одержали

відповідні листи й серед нових небезпек перенесли їх до Відня на день 17. серпня, про що німецьким військам дано знати ракетами з вежі св. Стефана.

Відень був уратований.

В нагороду Юрієви Францovi Кульчицькому визначено вільну домівку в Відни коло Бішофсгофу під Червоним Хрестом, де віденський магістрат позволив йому отворити першу публичну каварню, щоб він міг як слід скористати з призначеної йому-ж пайки воєнної добичі — величезних запасів турецької кави.

Нині в анналах корпорації віденських каварників ім'я Кульчицького фігурує як ім'я патріярха їх, а одна з віденських каварень все величиться фірмою: „Zum Georg Franz Koltschitzki”.

Володимир Кульчицький

ПОДВИГ ЮРІЯ КУЛЬЧИЦЬКОГО ПІД ВІДНЕМ 1683 РОКУ

Протягом XVII століття війська турецького султана та його васала — кримського хана неодноразово вдиралися в Польщу і на Україну та загрожували іншим сусіднім державам. З метою об'єднання зусиль проти насоків турків у квітні 1683 року був укладений австрійсько-польський договір про спільні дії проти Туреччини. Австрія повинна була виставити 60-тисячну і Польща — 40-тисячну армію.

Тимчасом Туреччина, скориставшись боротьбою частини угорських феодалів на чолі з Емериком Такелієм проти панування Габсбургів, напала на Австрію. Величезна турецька армія (блíзько 300 тисяч чоловік) під

командуванням великого візира Кара Мустафи розбилла австрійців на території Угорщини і в середині липня 1683 року підійшла до Відня.

Імператор Леопольд та інші високопоставлені особи втекли з австрійської столиці. Війська гарнізону налічували всього 10 тисяч чоловік. Турецька артилерія зруйнувала значну частину укріплень, в місті почався голод, поширювалася епідемія дизентерії, внаслідок невпинного обстрілу виникали безперервні пожежі. Щоб піднести дух населення комендант оборони Відня граф Штаремберг звернувся з відозвою до жителів міста, в якій закликав їх мобілізувати всі сили

на відсіч ворогові. У відозві згадувалася успішна оборона Відня в 1529 році. Тоді, як відомо, місто обложив турецький султан Сулейман I Пишний, дружиною якого стала вродлива українська дівчина з Галичини Настя Лісовська — Роксоляна.

Відень виявився відрізаним від зовнішнього світу і необхідно було якимось чином повідомити командування австрійської армії про критичну і загрозливу ситуацію в обложеному місті. Це нелегке завдання виконав наш земляк Юрій Кульчицький.

Народився він близько 1640 року в селі Кульчиці (тепер Самбірського району Львівської області) в сім'ї дрібного українського шляхтича. Закінчивши самбірську церковну школу, відважний і хоробрий юнак під час однієї з сутичок з турками попав у турецький полон, де досконало вивчив турецьку мову, побут і звичаї східних народів. Після звільнення з полону спочатку працював перекладачем турецької мови у Віденському торговельному об'єднанні, яке вело жваву торгівлю з країнами Близького Сходу. Пізніше Кульчицький сам став купцем.

Під час облоги Відня турками він вступив до відділу добровольців, яким командував капітан Амбросій Франк. Останній доповів про Кульчицького бурмистрові Відня Лібернбергу і таємному цісарському радникові графові Каплієрсу, а ці звернули на нього увагу графа Штаремберга. Кульчицькому запропоновано було обратися через турецькі позиції до табору князя Карла Лотаринзького, який прийшов на допомогу віденцям, і пе-

редати йому важливі відомості про координацію дій проти ворога.

Вночі 13 серпня 1683 року Кульчицький, рискуючи життям, вийшов у турецькому одязі з обложеного міста. Пройшовши через турецькі лінії, він 15 серпня повідомив князя Лотаринзького про становище в місті. Після короткого відпочинку він з відповідними листами не без небезпечних пригод на поворотній дорозі досвіта 17 серпня добрався до Відня.

В обложеному місті запанувала неабияка радість, в його захисників вступив новий дух. Листи, які приніс Кульчицький, сповіщали, що на допомогу австрійським військам вирушив польський король Ян Собеський з нечисленним (25 тисяч чоловік), але добре озброєним військом, яке складалося з поляків і українських козаків.

Подвиг Юрія Кульчицького мав вирішальне значення для перемоги над турками. Обложене зі всіх боків місто, завдяки Кульчицькому, нав'язало постійний зв'язок за допомогою світлових ракет з австрійськими, а також польсько-козацькими військами, що йшли на допомогу. Вранці 12 вересня 1683 року почалася битва під Віднем, яка закінчилася повним розгромом турків. Турецькі війська залишили на полі бою близько 20 тисяч убитих, обоз і майже всю артилерію. Уцілілі турецькі частини відкотилися до Будапешта, втративши ще 10 тисяч чоловік при переправі через Дунай. Переслідуючи турків, Ян Собеський завдав їм нової поразки, після чого Кара Мустафа втік до Білгороду, де

був страчений за наказом султана.

Віденська битва мала велике значення в історії країн Середньої Європи. Агресивні пляни Османської імперії (офіційна назва турецької держави до 1922 року) виявилися зірваними. Розгром під стінами Відня поклав кінець турецькому просуванню в Європу.

Вдячні віденці подарували Кульчицькому запас кави (понад 300 мішків), захоплений у турків, і він заклав у Відні першу в Європі кав'ярню „Під голубою пляшкою”.

Австрійський дослідник Адольф Шерпе розповідає, що Кульчицький обслуговував своїх гостей разом з дружиною Марією у фантастично-багатому одязі, який привертав увагу багатьох. Спочатку подавав він каву на турецький спосіб, тобто без цукру. Коли ж став додавати цукор, це значно збільшило його клієнтуру.

Помер Кульчицький 19 лютого 1692 року від туберкульозу. З великими почестями його по-

ховано на цвинтарі біля собору святого Стефана у Відні. В 1885 році на розі будинку однієї з віденських кав'ярень поставлено бронзову статую Кульчицького. Відомий австрійський скульптор Іммануїл Пендль зобразив героя в турецькому вбранині. В лівій руці він тримає піднос з маленькими філіжанками, а в правій кофейник, перехилений над філіжанками. Позаду статуї до висоти колін видніють з лівого боку кінці турецьких бойових прaporів і бунчуків з півмісяцями та крива турецька шабля, а з правої боку щит, булава, сокира та інші турецькі військові трофеї. Серед них в'яться лаврові гілки з листками, що прикривають мішок з кавою. Статуя нагадує про перемогу над турками і героїчний вчинок патріярха віденських кав'ярників.

Іменем Кульчицького названо вулицю у Відні, що починається від будинку (та Фаворітен — довн. ред.), на якому встановлено на повний зріст його бронзову статую, а його подвигу присвячено ряд історичних досліджень і художніх творів.

ВІСТІ З ГОЛОВНОЇ УПРАВИ Т-ВА „БОЙКІВЩИНА”

Рік тому відбувся дуже успішний третій Зізд Т-ва „Бойківщина”, який скріпив нашу організацію, опрацював нові пляни та втягнув нових краянів до праці в Т-ві.

Головна Управа поповнена новими силами старається реалізувати намічені пляни, поширює організаційну сітку та поглиблює видавничу й іншу працю.

В останньому часі Головна Управа разом з Відділами та Мужами Довір'я перевела певну роботу, про успіхи якої інформуємо дорогих читачів:

- 1) На двох пленарних засіданнях обговорено м. і. Ювілей Т-ва, пляни праці та видання „Монографії Бойківщини”.
- 2) Минулого року створився в Нью Йорку новий Відділ „Маківка”, який очолив Микола Турецький. В останньому часі цей Відділ влаштував Бойківський Вечір, виставку народнього мистецтва, а 1 травня відбув річні Загальні Збори. Новій Управі бажаємо дальших успіхів в праці.
- 3) Активний Відділ в Чікаго під головством дир. Адама Антоновича влаштував успішно щосту Стрічку в березні ц. р.
- 4) Заходом Гол. Управи і Відділу у Філадельфії 16 жовтня ц. р. відбудеться Ювілейна Зустріч з нагоди 10-ліття Товариства.
- 5) До англомовної енциклопедії Українознавства — мгр. М. Утристко, проф. О. Бережницький і проф. О. Татомир опрацювали гасла про Бойківщину.
- 6) В серпні ц. р. видано Ювілейне число Обіжника ч. 20.
- 7) На Видавничий Фонд зібрано дальших 229.— дол. Збірки перевели: мгр. М. Утристко на листу ч. 253 — дол. 124.— і М. Паращак на листу ч. 46 — дол. 105.—.
- 8) Видано два числа „Літопису Бойківщини” за 1977 рік.
- 9) Зібрано на пресовий фонд „Літопису Бойківщини” дол. 229.—.
- 10) Ро зпродано 19 книжок „Літературної Бойківщини” на суму дол. 133.—.
- 11) До музеїного реєстру вписано дальші впліви і осягнено число 1205.
- 12) Приєднано дальших 18 передплатників „Літопису Бойківщини”.
- 13) До „Монографії Бойківщини” опрацювали нові матеріали о. М. Ваврик про Манастирі на Бойківщині і ред. Л. Бурачинська про ношу.
- 14) На „Альбом Бойківської Церковної Архітектури” вплинуло дол. 21.—.
- 15) В дні 7 травня ц. р. голова мгр. М. Утристко мав зустріч з Патріярхом в Римі, на якій м. і. обговорено видання книги „Мистецтво Бойківської Церкви”.
- 16) В днях від 2 до 4 липня ц. р. в Оборні, Н. І. ЗСА, відбулася друга Стріча Краянів із сіл Беньова, Буківець і Сянки Турчанського повіту, на якій Головна Управа вислава привіт.

17) Член нашого Т-ва п. Богдан Маланій намалював образ церкви з Вовчого в красках, з якого зроблено негатив і вислано до друкарні для виготовлення святочних різдвяних карток.

ГОЛОВНА УПРАВА Т-ВА „БОЙКІВЩИНА” — ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ЗСА

О Б І Ж Н И К ч: 20.

До Управ Відділів, Мужів Довірія, Уповноважених і Представників!
Дорогі Краяни!

Сьогоднішній обіжник є свого рода „Ювілейним”, бо оце 20 раз звертаємося до Вас Дорогі Краяни, у важких справах нашого Товариства та нашої діяльності.

Ювілей Т-ва „Бойківщина”

У вересні ц. р. минає 10 років від оснування першого Комітету Бойківщини на „Стрічі” в Гамільтоні—Канада. З нагоди цеї річниці закликаємо Вас Дорогі Краяни відзначіть цей Ювілей відповідною імпрезою у Вашій місцевості! Залежно від Ваших спроможностей, виберіть одну із таких сугестій: Бойківський Вечір, Стріч Бойків, Бойківське Весілля, Бойківські Вечорниці, Жива Газета з бойк. тематикою, Бойківська Вистава, Святочні Збори Бойків, Вистава Нар. Мистецтва, Бенкет, Святочні Сходини Бойків, Виставка церков. будівництва і т. п. При Ваших стараннях та вкладі деяких зусиль напевно зможете вибрати із поданих порад такий рід імпрези, який у Вашій місцевості дастесь успішно перепровадити. Якщо будете потребувати якоїсь помочі, зверніться до нас, а ми зробимо все, що у нашій можливості, щоб Вам допомогти. Помагай Біг!

Богацтво бойківської ноши:

Виробилося невірне поняття, що на Бойківщині народня ноша була бідна, негарна, скромна і мало декоративна. Таку думку мали на віть деякі члени нашого Товариства. Інші натомість твердили, що воно так не було, бо Бойки зокрема Скільщини, Дрогобиччини, Долинщини і Старосамбірщини мають гарні, декоративні народні строї. Та розбіжність у поглядах виникла через те, що одні брали до уваги лише щоденну, робочу ношу, а другі святочну.

Гуцульська ноша, що всюди принялася, є ношою святочною, а навіть весільною, тому вона всім подобається і всі її хвалять і всюди її показують. Гуцули мають теж щоденну ношу, але її ніхто і нігде не показує, бо вона бідна, скромна, недекоративна. Журнал „Гуцулія” ч. 1/41 — з 1977 р. помістив світлину 4 гуцульських дівчат у звичайній щоденній ноші, яка дуже подібна до робочої бойківської ноші, але якої нігде не показують і про яку фактично на еміграції ніхто не знає. Святочна бойківська ноша є дуже гарна, богato вишивана і прибрана. Тому треба святочну ношу всюди показувати, бо лише тоді буде вона вірно зображувати правдиву народню бойківську ношу, так, як це роблять гуцули, наддніпрянці й інші регіональні племена!

Доповіді про Бойківщину:

Головна Управа виготовила реферат про Бойківщину. Відбитки цього реферату для виголошення доповідей чи інформацій про бой-

ківське племя можна одержати в канцелярії Гол. Управи. Цей матеріал можна використати теж при влаштовуванні Ювілею нашого Товариства. Теперішня осінньо-зимова пора дуже добре надається для урядження таких імпрез чи доповідей.

ЗА ГОЛ. УПРАВУ ТОВАРИСТВА „БОЙКІВЩИНА”

в. р. Мгр. Мирон Утристко, Голова
в. р. п. Софія Коморовська, Секретар

Ініціативний Комітет Самбірян для видання праці д-ра Юліана Рабія
„Княжий город Самбір”

З А К Л И К

Цією дорогою звертаємося до Вас Вельмишановні колишні жителі міста Самбора і Самбірщини в справі видання книжки д-ра Ю. Рабія „Княжий город Самбір”.

Ще в 1970 р. вийшла книжка д-ра Ю. Рабія „Самбірська Богородиця”. У д-ра Ю. Рабія є готова до друку друга праця п. з. „Княжий город Самбір” монографія міста Самбора від праісторичних часів до другої московської більшевицької окупації.

Думаю, що зайвим було б розводитися про доцільність, чи недочільність видання цієї науково опрацьованої книжки, тоді коли московський окупант спотворює все наше минуле. На нас лежить обов'язок передати нашим дітям нашу минувшину такою, як вона була, без усякого „пролетарського”, а насправді московського пятна.

Дорогі Самбіряни! Вже проминуло тридцять літ від великого ісходу, коли поневолі ми мусіли покинути рідну землю. Кожному з нас дорогий наш Самбір із його чудотворною іконою Самбірської Богородиці. Знаємо з книжки д-ра Ю. Рабія, що ікона Самбірської Богородиці пішла на еміграцію й перебуває в таємному сковищі.

Поволі наша мрія починається переведити в дійсність. Наш „Ініціативний Комітет”, до якого входять: д-р Софія Карпінська, п. Іван Щулаківський і Богдан Лівчак почне тепер справді інтензивну збірку фондів на видання книжки, яка буде видана в серії регіональних видань при НТШ.

Цією дорогою маємо шану запросити Вас дорогі Самбіряни зложить свій щедрий дар на „Видавничий Фонд”.

Для більшої ефективності збірки фондів ми встановили ось такі категорії:

Меценати понад	100.00 дол.
Добродії по	100.00 дол.
Передплатники	20.00 дол.

З великою приемністю приймаємо і більші дари. Вже є такі, які задекларували по 500.00 дол. А може будуть ще й більші княжі дари.

Всі списки жертводавців будуть поміщені при кінці книжки.

Пожертви просимо складати на нижче подану адресу на число конта 4137 із допискою „Ініціативний Комітет Самбірян”.

Ukrainian Selfreliance Federal Credit Union
4814 N. Broad Street
Philadelphia, Pa. 19141
U.S.A.

або на таку адресу:

Bohdan Liwczak
886 N. 21 St.
Phila. Pa. 19130
U.S.A.

За інформаціями просимо звертатися на подану адресу.

ЗА „ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ”

Д-р Софія Карпінська, п. Іван Щупаківський і Богдан Лівчак
Підписав Богдан Лівчак

ШОСТА ЗУСТРІЧ БОЙКІВ В ЧІКАГО

6-та зустріч Бойків з українським громадянством Чікаго відбулася у неділю, 20 березня ц. р. у залі Осередку СУМА ім. М. Павлушкиова о год. 6-й вечора.

Програма складалася з двох коротких частин поважної і розвагової. У поважній частині програми глибоко змістовне слово про І. Франка п. н. „Іван Франко борець за свободу і єдність українського народу” виголосив мігр. Я. Василів, а учень середньої школи, член театру студії при соборі св. Володимира і Ольги Петро Бідний відіграв з великом хистом на фортепіані арію І. А. Рахера „Австрійська пісня”. Декламували пласт. юнак розвідчик, учень середньої школи Павло Гада „Великі роковини” до слів О. Олеся і мігр. Я. Василів — „Любіть Україну” — слова В. Сосюри. Цими двома декламаціями, виголошеними по-мистецьки, закінчено першу поважну частину програми.

У другій частині програми виступив в бойківському одязу М. Цізда, з новорічним „веселим” привітом укладу Й. Левицького. Д-р Борис Антонович висвітлив цікаві прозірки зі своєї поїздки автом по Україні. При цьому подавав свої завваження і пояснення згаданих прозірок, висвітлених на екрані з допомогою мігр. Фриза. У третій точці програми учень П. Бідний відіграв в'язанку народних українських пісень на акордеоні. Гумореска п. н. „На сцені людського життя”, що її мав виголосити секретар Т-ва Вол. Андрушко, з причини його недуги, випала з програми вечора.

Гості, понад 200 осіб, засіли при гарно прибраних столах, яких членкині Т-ва Бойківщина і пані приймали бойківськими книшами, борщем, вівсянними тістечками, пампушками, кавою і чаєм. Цю гостину підготовила і справно нею проводила А. Куль-

чицька з панями: С. Кавкою, М. Рен, А. Білинською, А. Гринів, К. Олійник, М. Панчишин, П. Максимів, А. Кучмою, С. Березецькою, Л. Тиравською, Мудрою, С. Сенютою, С. Галамай, А. Дрозд, з панами Ф. Юрковим, П. Кульчицьким, І. Дроздом і З. та С. Колодіями. Книші та бойківське печиво пекла А. Кульчицька у пекарні п-ва Дмитрашів, що не тільки допомагали безкоштовно, але додали ще всі потрібні речі до печива.

Прибираним сцени, удекорованої портретом І. Франка і столів на залі займалася С. Кавка з панями Комітету, а новообраний касир Т-ва М. Ольшанський зі своїм заступником П. Дзидзаном справно обслуговували касу при вступах. Квіти на столи для гостей передала безкоштовно В. Чичула зі своєї крамниці з квітами. А. Кульчицька подбала ще й про бойківське печиво, включно з паскою, книшами, ощипком, пирогом, всякими тістечками, крашанками, писанками і драпанаками, що виставила їх на показ гостям на окремому удекорованому столі біля сцени.

Програма була коротка, переведена без зайвих перерв. Її підготовив і нею проводив голова Т-ва Бойків в Чікаго мгр. А. Антонович. І це вже є шоста з черги товариська зустрічі Бойків з чікагським громадянством, що його щиро привітав в імені Централі і Управи місцевого Відділу його голова при відкритті цього вечора. Молитву перед поданням перекуски провів о. М. Бутринський.

Слід на цьому місці підкresлити, що й підготова імпрези проходила справно. Українська пре-

са „Свобода”, „Америка” і „Нова Зоря” помістили короткі інформації на своїх сторінках про зустрічі Бойків, а радіопередачі парафії свв. Володимира і Ольги, п-ва Самбірських, проф. В. Івашчука і ООЧСУ двічі заохочували своїх слухачів до участі в імпрезі. Інж. Р. і Г. Заяць також безкорисно виготовили летючки і афіші, а пам'яткові фота погодилися виконати д-р Кралька і інж. С. Бідний. Цим самим імпреза увінчалася повним моральним і фінансовим успіхом. Тому Управа Т-ва складає сердечну подяку за співпрацю і допомогу всім виконавцям програми, пресі, радіопередачам і паням за підготову нашої скромної бойківської імпрези.

Поважну частину програми передостанньої і останньої зустрічі призначила Управа Т-ва І. Франкові, щоби якнайвеличавіше закінчити ювілейні імпрези, якими українська спільнота у вільному світі віддавала поклін великому синові України, уродженцеві Бойківщини.

При цьому слід пригадати, що чікагська українська громада м. р. в особливий спосіб відзначила І. Франка науковими доповідями, що відбулися з рамени філії Католицького університету, які звеличивав свою участю наш Патріярх Йосиф. Також і минулими роками українці Чікаго завжди достойно відзначували ювілейні річниці Франка. В 1956 році створили Український Літературний Фонд його іменем, що вже понад 20 літ збирає щедрі датки в громаді для нагороджування у своїх конкурсах найкращих творів письменників у вільному світі. Тому саме і наше Т-во Бой-

ків співпрацює з Літературним фондом ім. Івана Франка та раздо спомагає його пожертвами в міру своїх фінансових можливос-

тей, а деякі члени нашої Управи працюють також і у правлінні Літературного Фонду.

Адам Антонович

ПРИВІТ БОЙКАМ ВІД ПРЕСОВОГО РЕФЕРЕНТА ВОЛОДИМИРА АНДРУШКА

Шанобливі Земляки!
Любейзні Бойки!

Вальмишановні Пані і Панове!

Я, нище підписаний, а вище підперезаний, настоящий Бойко з батька, діда і прадіда, стаю на „аптах” і мельдую послушно, жи ни міг-ем притараabanити си на тото бойківське зібране у гамериканціх Карпатах, на „Союзівку”, бо на біду здохла ми шкапина і віз поламав си, а ек прийшов-ем, жеби їхати колійов, то цуг ми відіхав з перед самого носа. З того поводу дуже жилую, жи ни буду в комплєті з бойківсков великов хвамілійов, але за тово у покорі присегаю на два пальці, жи цалий чис зібране буду мислями з Вами.

А жим е бойком з крові і кости, то си почуваю до светого обов'езку з такої виликої указії привитати Вас усіх і гречне си вклонити.

Витаю усіх без ружниці. Витаю тих, жи жили на верховинах і долинах, за Карпатами і на Карпатах. Витаю тих, жи мали хижі під соломою, під гонтами і під бльникою. Тих, жи ходили в ходаках і тих, жи ходили в глянцеваних чоботах і черевиках. Витаю тих, жи носили вишивані сорочки домашного віробу і тих, жи носили сорочки з фабричної тандити. Тих, жи одівали си в жупани, кожухи, футра та інчі спен-

цери. Витаю тих, жи їли вівсынний чир і мамалигу і чорний разовий хліб з чісником, жи си зве хлопцькою ковбасою і тих, жи їли правдиву ковбасу і петльований хліб з маслом і пили каву. Витаю бойків, жи для підкріплење свого хлопцького здоровле і згащене справи, пили жентицю і кисле молоко, а тоже і тих, жи гасили спрагу цілющим лікарством з кілішка, а если такого не било, то потегали зо стаканчика чи навіт зо самої фльишкі.

Витаю бойків, жи жили на силі і бойків, жи мешкали у місті. Витаю тоже усіх Гостей. Єдним словом, витаю усіх, жи мают українське серце.

Усіх Вас витаю, ек рідних, бо знаю, жи прийшлисте з серцем ширим і чистим, ек тота вода жирельна карпацьких гір.

Витаю Вас усіх широ бойківським звичаем, з пошанівком і гоніром. Витаю і надію си, жи тото зібране буде для Вас усіх радісним празником, екий залишит куждому милу згадку.

Тутки, в Гамериці і Канаді, куждий си гаразд має і ведлуг едзеныи нич нікому не бракує і било би цалком файно, екби не той прокльтий полушен. Він затроюєт жите і відбирає аппитит. Стого поводу на здоровле завше єст екась долеглівосць і оно скрипит, ек кулис скрипіл віз без смаровідла. Екби не тоті дохтори

і та миціна з драксів, жи єї мош купити за раціпісом і без риципісу, то зіхерово крестенин давно би юш пропал.

У старім краю той робак хлопа бойка ни бадрував, ані си ни тичив, бо бойківське плем'я розложило си на обох боках Карпат і свої хижі розкинуло по горах, під горами і дубровами, усюди, де лиш ростут смереки і ружні деревини, жеби мати свежий люфт коло хижі і у мешканю і жеби не тра за ним іхати аш у ту Ворохту ци у Єремче. Бойки любят чисту етмосферу, бо лиш та-ка їм плевдве.

Не тра Вам того вогорити, бо і сами знаєте, жи бойківський лєтін єк си надихает свежого люфту, єк си найст' квасної капусты з мандебурков і напет си жентици, то має таку міць, єк мав той Ке-

рило Кожумека і може у куждій секунді боксувати си на ринку, любо моцувати си у рестлінку.

Свежий люфт плевдве ни лиш хлопам бойкам, але тиши і жонам. У бойків у куждому силі трафльиєт си файнна кубіта, ека цалком певно може ставати на конкуренцію навіт с тов Моно Ліз-люю.

А що си тичит молодого покоління, то у бойків кужда дівка квітне єк мак, а вігледає єк тота ружа.

Тож, любейзні Бойки, засідайте по братерски у мирі, любові і згоді і раду радьте на добро Бойківщини і цалої України.

На тім коньчу, низенько си усім кланює і жичу усім міцного здоровлє і довгого віку.

ВОЛОДИМИР АНДРУШКО
Бойко з міста

З ХРОНІКИ НАШІХ КРАЯНІВ

● В передостанньому ч. „Літопису” ми помістили знимку родини Височанських з Бойківщини, якої чотири сини є священиками. В тій родині було дванадцять дітей.

Сьогодні бажаємо згадати про талановитого сина тієї родини — Теодора Височанського. Передаємо в скороченні статтю д-ра Василя Луцева.

„Теодор Височанський народився 22 квітня 1915 р. в Монесен, Па., до школи ходив в Блеклі, Па. На вищу освіту не було грошей і тому довелося доповнити мистецьку освіту щойно після повороту з війська. В 1971 р. Т. Височанський переходить на професійну працю мистецького мальарства і карикатури. Першу

скульптуру завершив у 1971 р.

Сьогодні Теодор Ф. Височанський знаний не тільки в Америці, але й в міжнародному мистецькому світі. Ім'я мистця друкуються в річниках ньюйоркського видання „Мистці ЗСА” і в такому ж виданні мистців у Парижі.

Та не справа у відміченні, важне те, що його праці здобували на різних виставках найвищі відзначення. Мистець здобув на протязі чотирьох літ 20 головних нагород у різних містах Америки. Для підтвердження згадаємо, що відомий мистецький критик Джан Кеннеді з „Нью Йорк Таймс” вибрав його картину із 1,425-ти різних малионків. Відомий співредактор „Американського Артистичного Журналу” —

Генрі Піц теж нагороджує образ Т. Ф. Височанського як один з перших із числа 1,683-ох прислалих на конкурс.

Його чудові картини, що до певної міри нагадують древню мозаїку, принесли мистецеві славу. Ми горді за нашого мистця, бо він скрізь і завжди відмічає, що походить із українського роду. Його гостинний дім відкритий для своїх і чужих адorаторів мистецтва. Саме з весною митець вперше вибирається в Європу, щоб побувати на українській землі та вжитися і зглибити українську тематику, якій хоче теж присвятити свою творчість."

● Син нашого містоголови проф. Адама Антоновича, відомого діяча, вчителя і видавця журналу „Екран”, Борис Антонович в останніх виборах обраний на члена стейтової легіслатури в Чікаго, Ілліной.

Ми широко вітаємо нового українського представника в американських урядових органах. Це справді дуже рідкісне явище, що українець може домогтися вибору до американських провідних чинників. Членові Гол. Управи проф. А. Антоновичу складаємо з тієї нагоди щирі гратуляції.

М. У.

НОВІ ВИДАННЯ

Микола Домашевський. ІСТОРІЯ ГУЦУЛЬЩИНИ. Том. I. Рецензії на це видання з'явивилися в наших журналах („Америка” — д-р М. Стаків, „Гомін України” — д-р М. Лоза та інші) і тому тут не будуть подавати рецензії, лише зверну увагу на те, що заторкує Гуцульщину. Карта Гуцульщини подає правильно кордон між гуцулами а бойками, а саме ріку Бистрицю Надвірнянську. У статті про „коломийки” добре було би згадати, що вони є рівнож дуже поширені на Бойківщині. У статті: Дерев’яна архітектура на Гуцульщині авторства Дарії Сіяк є багато згадок і порівнянь з такою ж архітектурою на Бойківщині, напр.: ... Отже галерії у вигляді опасання були не тільки в церквах, а й по житлових будинках. Тепер їх можна бачити на Бойківщині і Гуцульщині, були вони й на Черкащині, Полтавщині, на Закарпатті (стор. 295)... „В

архітектурі укр. Карпат виразно виступають три таких райони, які відрізняються своїми усталеними особливостями дерев’яної архітектури. Це Гуцульщина, Бойківщина та Закарпаття...” (стор. 300). При немно є прочитати згадку про корисну адвокатську працю в Косівщині д-ра Петра Рондяка із Самбірщини, який рівнож був організатором українських установ та довголітнім головою філії Просвіти в Косові (484-485). Помер 15 квітня 1944 р. в Турці над Стриєм. Є заплановані дальші два томи. Є це власиво збірна праця 21 авторів, видана Гуцульським Дослідним Інститутом і Конф. Гуц. Т-в ЗСА і Канади, Чікаго 1975 р., 501 стор., багато ілюстрацій.

**
Олександр Кривовяза. ЛІСЬКО — УКРАЇНСЬКИЙ КНЯЖИЙ ГОРОД. Торонто 1976. Канада. 68 стор. (Заходами Ініція-

тивної Групи Ліщан). Зредагував Юліян Бескід. Накладом Об'єднання Лемків Канади.

На стор. 6 подано таке ствердження: „... й всеобщого насвітлення нашої історичної правди, зокрема на українській княжій землі Лемківщині. „Якщо беремо під увагу етнографічні та мовні особливості Ліської Землі — то вона належить ще до засягу Бойківщини і щойно на захід від Ліська є т.зв. погранична полоса, де починають перехрещуватися прикмети бойківсько-лемківські, хоча багато годиться з тим, що границя з Лемками починається щойно над Ославою. Отже можна було це дещо узгіднити та подавати на бойківсько-лемківській землі. Найкращим підчертенням засягу Бойківщини поза Лісько є те, що виходці із тих пограничних сіл творять тепер в Польщі на нових місцях поселення — „Бойківську Капелю”. Тут варто згадати, що терени на південь від Ліська, Устрик Долішних, а на заході — Балигороди властиво стоять пустарем і є тереном для польських туристів під назвою „Бещади” із штучним озером на Сяні, де до нього впадає гірська ріка Солинка. Література про ті околиці у нас є дуже скуча і це завдання частинно виповнює згадана збірна праця.

**

БЕЩАДСЬКА ЕНЦІКЛОПЕДІЯ. Друге видання туристичного довідника „Бещади” Владислава Криловського, яке має 540 стор. На стор. 150 є обговорена географічна будова, мережа рік і потоків, клімат, флора і фауна, луки, ліси та полонини. Відтак історія від правіків до повоєн-

них 1945-7 років, життя хліборобів, скотарів та лісорубів, походження місцевих назв, пам'ятки будівництва тощо. Багато цікавого є про місцевості Сянки і Волосате та цілої околиці вершин як Галича, Тарниці та інших. В господарстві бойків важливо була годівля волів. Найбільші череди випасалися протягом трьох місяців від половини травня до Спаса. На самому Галичі було до 900 штук (1925), а в 1913 р. паслося їх там 1900 штук. Такі велики стада паслися також на полонині Ветлинській та Царинській. Про волів згадує польський поет Вінценти Поль: „Три породи степової худоби, мадярських та подільських волів зустрілися в Бескіді із верховинськими, а спеціальний рід підсніжного корму створив так звані верховинські волі. Як поглянеш на стадо таких верховинських волів, то здається, що вони неначе виходять з якогось лісу, а великі роги стирчать над стадом.

Широко є описане Ліське повстання 1932 р. В довіднику представлено історію опришківського руху, але треба окрім оцінювати діяльність бескідників а опришків, які були пов'язані з мадярськими „тогайвами” (селянські бандити).

Назва „Бещади” це перекручене на назва „Бескідів”, згадана вперше в пол. XIII ст. Границя бойків з лемками переходила по-при ріку Солинку — Волосань — Хрищату — Туринське і тому терен на схід від цієї лінії зачилюють до Бойківщини. Від стор. 149 є частина туристична, яка подає туристичні та докладні описи мандрівок, нічліги і цікаві

інформації даних місцевостей. Окремо є карта тих теренів.

**

Дуже подібним до попереднього є „ЧЕРЕЗ ПЕРЕВАЛИ БЕЩАДІВ АВТОМ З НАПЛЕЧНИКОМ” — провідник Вл. Криговські, видання „Спорт і Туристика — Варшава 1975”. 124 стор. Із поданих розділів варто згадати: „Бещади перед пів століттям”, де говориться про минуле життя, а саме про Бойків (про Лемків навіть нема згадки). Маємо опис випасу волів, які дзвінками на шиях давали знак про себе, а їхній пастух по голосі дзвінка їх пізнавав. Пастуше життя було важке, бо цілий час перебував на полонині, де часто були мряки, спав при вогні, який був знаком життя і безпеки та охороною перед злом і небезпекою. Живився бундзом або молоком (якщо випасав корови). Час від часу приходили жінки, які приносили їм одяг і харчі — тоді у них було „свято”. Часом тромбітами давали знак або гойканням та слухали далеких дзвонів в селі. Їхні села не були багаті, мали багато забобонів та звичаїв, яких дуже перестерігано. Про новіші часи подає автор про пробудження укр. національної свідомості. У розділі: „Перед чвертьстоліттям” говориться багато про дії УПА і боротьбу польських військових частин проти неї. Від 14 стор. є туристична частина, в якій багато місця присвячено місцевим інформаціям історичного, а зокрема останнім подіям в боротьбі з УПА.

Пояснення: Тепер „Бещади”—це польська назва Середнього Бескиду, який тягнеться від Лупківського перевалу до Ужоцького.

Середній Бескид або т. зв. „Бойківський”, тепер є в границях Польщі та який у нас помилково зачисляють до Лемківщини. Лемківські етнографічні прикмети стрічаємо у т. зв. пограничній полосі між бойками і лемками, яка є щойно у його зах. частині від ріки Солинка і Ліська.

**

Видання Музею Народного (Людового) Будівництва в Сяноку: ЕТНОГРАФІЧНИЙ ПАРК — провідник музею під голим небом (скансен), в якому маємо опис і фотографії перевезених будівель. З терену Бойківщини маємо: Дві хижі (хати) зі села Скородне, одна з 1861 р. (без печі), а друга з 1906 р. Це типові хати для Бойківщини із повним уладженням всередині хати. Є ще оборіг на сіно і солому, Церква зі села Рополин з 1750 та в середині із старинним іконостасом. Маємо рівнож хижу зі села Волковия. Відтак маємо опис будівель Лемківщини, ПідгірЯ та Долинян. Провідник має 50 стор. і є в нім. і англ. мовах.

Музей видає дослідчі матеріали, яких досі вийшло 19 зіштків. Тут згадаємо статті, які відносяться до Бойківщини, а саме: В. Ярема: Найдавніші іконостаси в дерев'яних церквах на Підкарпаттю; Р. Бриковські: Дерев'яна церква в Устянові Гор. та багато інших про наші ікони і їх консервацію. Аброжевич Тереса: Внутрішнє урядження мешканців бойківської хати над Сяном і Солинкою в рр. 1914-1965; Чайковські Є.: Історичні та етнічні підстави оформлення етнографічних груп в південній частині б. воєв. Ряшева; Тличек І.: Забудова бойк. загороди. Дещо можна

знайти в інших статтях. Музей видав листівки, а окрім ікони.

Просимо зацікавлених присилати матеріали до цієї ділянки, а саме все, що є видане та має якесь відношення до Бойківщини. Напр. у Львові коло Високого Замку є „Шевченківський Гай”, де у підготовці є скансен, присвячений регіональним областям Зах. Укр. Земель. Із Бойківщини є там коло церкви з села Кривка з 1763, хижка з Лібохори (1812 р.) та інші будівлі, як: останньо перевезена церква зі села Тисовець (коло Сколого), хижка з села

Орявчик (коло Сколого). Кожний подивляє вмілість бойк. майстрів-архітектів, що зуміли відзначити оригінальність окремих форм і деталей та їх пропорційність.

Там відбуваються культурні імпрези, виконавцями яких є самодіяльні гуртки співаків і музикантів. Такими були співаки і музиканти з гірського села Лихобори, які на тлі бойк. будівель дали чудовий бойк. нар. концерт. Були рівноож бойк. музиканти зі Скільщини.

О. Б.

БІОГРАФІЯ. О. МИХАЙЛА ЗУБРИЦЬКОГО

(Доповнення до статті в Літ. Бойківщини ч. 16-17, 1970 р., стор. 6-9, Петра Зубрицького).

... М. Зубрицький писав багато статей політичного, суспільного і економічного змісту в Ділі, Батьківщині, Читальні і Свободі. Праці з історії і літератури містив у Зорі, у „Записках”, з етнографії в „Життю і Слові”, а потім в „Матеріялах до укр. етнології”. Як іх цінено, видко найкраще з того, що історично-філософічна секція вибрала його ще 1904 р. своїм дійсним членом. Праці його, які не згадано (диви стор. 14-15): Причинки до історії рекрутчини в Галичині при кінці XVIII і до пол. XIX ст. (Записки т. 42) Помічні дні. Причинки до історії панщини в Галичині в XIX ст. (т. 58), Велика родина в Мішанці (т. 79), Урядові заходи проти холери в 1831 р. (т. 81), Причинки до історії руського духовенства в Галичині в р. 1822-1853 (т. 88), Імена і прізвища се-

лян в Мішанці (т. 79), Деканальній парохіяльні бібліотеки перемиської епархії (т. 90). В „Науковім Збірнику”, присвяченім проф. М. Грушевському, надрукована праця: Пачкарство бакуну в горах. В останніх роках життя мала бути написана праця про ткацтво та вона залишилася невикінченою.

Із статей слід згадати: (Діло) Опис образа: Небо і пекло 1884 липень, Парохія Лопушниця коло Добромуля 1895 ч. 235, та інші.

... З покійним зійшов до гробу один із тих представників нашого духовенства, що розуміли свої церковні і народні та громадські обов'язки, уміли погодити їх зі собою і працювали в кождім із тих напрямків на повне задоволення і користь нашого суспільства. (На основі некролога у виданнях НТШ 1920, який відшукав правнук мгр. Ю. Павличко).

„Т-ВО РУСЬКОЇ ШЛЯХТИ”

Згадане Т-во основане 19 вересня 1907 р. в Самборі, спершу мало 37 членів. Першим предсідником був о. Остап Ніжанковський, а заст. Дмитро Гординський, Теодор Городиський-Мацейчак, Василь Цмайло Кульчицький. Другі загальні збори мали вже понад 200 членів, а в 1910 р. на розісланий квестіонар зголосились: іменем загонової шляхти з Грабівця, Жукова і Старуні (Богородчан. пов.) д-р Михайло Новаківський, іменем шляхти Бучачини о. Володислав Косковський, іменем шляхти в Кейданові п-ї Климент Монастирська, іменем шляхти Долинського пов. Іван Грабовенський, за шляхту Печеніжинського і Коломийського пов. Михайло Геник-Березовський, за шляхту Старо-Самбірського пов.

о. Іван Яворський. Ініціаторами і основниками цього Т-ва були о. Петро Погорецький, гербу Сас і письменник д-р Андрій Чайковський. Про шляхту маємо дуже мало відомостей, на що вплинуло і те, що у нас в поч. ХХ ст. була зле зрозуміла „демократія” і кожний забував про шляхотські традиції, пам'ятки та герби. Коли напр. у шематизмі початку XIX ст. при прізвищах були подавані гербові принадлежності, то вже при кінці XIX і поч. ХХ ст. цього не було.

Хто має до цієї ділянки матеріяли і т. п., просимо надсилати до Редакції, бож т. зв. „ходачкова шляхта” відограла велику роль у житті Бойківщини. Була її лицарською провідною верствою.

О. Б.

Мгр. Мирон Утриско

ПАМ'ЯТІ СОТНИКА МИХАЙЛА МЕЛЬНИКА

В бойківській міщанській родині Григорія Мельника і Марії з Писанчинів в Турці н/Стр. дня 7 грудня 1889 року народився хлопець якому при хрестинах дали ім'я Михайло.

Тому, що хлопець виявляв здібності до науки, по укінченні Виділової школи в Турці, родичі післяли його на дальшу науку до семінари в Самборі, де в 1909 році він здав матуру.

Мати його передвчасно вмерла, і ним опікувалася його тета Міськова. Відбувши однорічну обов'язкову службу у

війську, Михайло учителював в турчанському повіті, звідки з початком війни покликали його до війська. Перебувши війну на італійському і російському фронтах закінчив службу в австрійській армії в степені поручника. Будучи 1 листопада 1918 р. у Львові зголосився до служби в отамана Дмитра Вітовського, який доручив йому перебрати від австрійської армії військові касарні Фердинанда на Городецькій. Виконавши це завдання і перебравши команду касарень, М. Мельник одержав від отам. Дм. Вітовського ступень сотника. В часі перестрілок з поляками його заступник пор. Ляхович згинув а він сам був ранений. Вийшовши зі шпиталя в половині листопада одержав доручення їхати до Самбора на Окружного Команданта. На тім пості сотник Мельник завів порядок в місті, забезпечив його зорганізованими військовими частинами перед нападами польських бойовок, та наладнав постачання харчами і іншими товарами для населення. Часто виїздив службово до різних міст округи, де заводив порядок. В травні 1919 р. доручено йому провадити старшинську школу УГА в Станиславові. В серпні разом з відступом УГА, перейшов Збруч і осів в Привороттю к. Камянця Подільського, де провадив Старшинську Школу.

В літі 1920 року в повороті з Великої України перейшов на зеленою границю, щоб не попасти в польський полон і замешкав у Львові, де 20 вересня того ж року одружився з учителькою Марією Утриско. М. Мельник був дуже підприємчий і меткий організатор. Якраз тоді чимало польських дідичів знайшовши у фінансових клопотах позбувалися своїх маєтків розпарцельовуючи свої грунти. Польський уряд робив велике зусилля, щоб на тих грунтах поселювати польських колоністів із заходу. Творено польські парцеляційні уряди та банки, які заохочували поляків переселюватися на українські землі, даючи їм довгореченеві безпроцентові позички на купно парцеляційних грунтів. Наші селяни потребували землю і не хотіли допускати чужих колоністів на наші землі. Треба було тому лихові зарядити. І тому М. Мельник старається о дозвіл на Парцеляційне Бюро і при помочі інших людей як пл. Білинкевич, Бойчук, Ліщинський, Щеплоцький перебирає від дідичів маєтки до парцеляції. За кільканадцять років існування цього бюро вдалося чимало маєтків розпарцелювати поміж наших людей, хоча вони не мали ніякої помочі від поляків, а противно шикани і труднощі. М. Мельник мусів теж поборювати великі перешкоди зі сторони польської влади, яка

в його праці бачила забороло проти польської колонізації українських земель. Крім різних приписів і законів, які треба було поборювати, щоб закріпити землі за нашими людьми, М. Мельник мав ще чималі клопоти з польською поліцією, яка постійно його переслідувала. Завдяки праці М. Мельника цілий ряд двірських маєтків перейшли в українські руки між іншими: Остобуж, Осівці, Петликівці, Конопківка, Ладичин.

Разом з іншими втікачами перед більшевиками, М. Мельник переїзджає осінню 1939 року на Засяння та поселюється в Яслі, де закладає і веде фабрику мермелади і соціків, в якій затруднює чимало українців з Галичини.

Коли фронт наблизився до Сяну, М. Мельник плянував переїхати до Відня, куди вже переніс свою родину. Та не судилося йому здійснити своїх плянів. З кінцем серпня 1944 р. приїхав з Krakova до Ясла, щоб полагодити останні передвиїздові справи гине в засідці з рук польської бойвки.

З РОДИНОЮ ХРОНІКИ

Ми збільшилися ще одною Родиною з бойківської сім'ї

В суботу, 9-го липня 1977 р. відбулося в Баффало вінчання сина дуже активних членів т-ва „Бойківщини” Відділу в Чікаго панства Пилипа і Анни Кульчицьких з дочкою панства М. Гнатових з Баффало.

Молода пара, Теодор-Юрко і Оля-Катруся запізнали себе в організації молоді СУМА, що може бути примірним явищем для нашої молоді в діаспорі...

Так панство Гнатові, як і панство Кульчицькі активні в громадському житті своїх громад, а пані Анна Кульчицька чимало причиняється до активності Відділу Т-ва „Бойківщина” в Чікаго.

Молода пара переноситься жити до Канади, де п. Кульчицький працював і працює як інженер спеціаліст.

Сподімося, що Молодята підуть слідами своїх Батьків і стануть активними в нашій великій Українській Сім'ї.

Від чисельно зібраної родини Кульчицьких та від т-ва „Бойківщини” виголосив слово член Головної Управи пан Іван Кульчицький, яке замітне своїм змістом:

„Всечесніший Отче Парох, Дорога Родино, Вельмишановні Гости. Дорогі нам Молодята!

Як член родини Кульчицьких мені припав почесний обов'язок привітати Вас всіх на сьогоднішній так замітній весільній гостині та зложити побажання Молодій Парі на порозі нового, супружного життя...

Може трохи прикро, що з сьогоднішнім днем родина Гнато-

вих тратить для свого Роду дорогоу особу, а набуває її рід Кульчицьких, я, як член того велико-го і так чисельного Роду на потіху скажу, що мало серед нас було таких, що своєю поведінкою чим будь сплямили вікову славу його, як також славу Нашого Народу. А рід наш старий, навіть дуже старий, бо вже в 8-му столітті стрічаємо предків нашого молодого недалеко Балтику під горою Даша від якої взяли родове прізвище Дашичі і тому є так багато Кульчицьких Дашиничів у селі Кульчицях. По довгій мандрівці як ту славну лицарську дружину створену в обороні Святої Землі поселив з відповідними лицарськими правами король Данило на Підкарпаттю. Довгу і цікаву його історію годі тут переповісти та приємно мені сказати, що не посоромив цей великий Рід своїх славних предків нової батьківщини України, а особливо обронців цего підкарпатського клаптика славних „бойців“ чи „бойків“ прозваної від них „Бойківщиною“.

Наш Рід від віків видавав і видає численні ряди визначної інтелігенції так на релігійному, як і на національному полі, а тим більш замітним тим, що з нього вийшли провідники народу і такі герой як гетьман Петро Конешевич Сагайдачний та герой Відня Юрко Кульчицький, які кіль-

какратно оборонили Віденсь, а тим самим цілу Європу від заглади диких турко-татарських орд. Ми мали визначних героїв у всіх майже війнах наших Визвольних змагань знаних і незнаних, у відділах Січових Стрільців, Галицької Армії, в Першій Галицькій Дивізії та в УПА. Визначний старшина Першої Галицької Дивізії з роду Дашиничів є тут серед нас.

І хоч ворогам залежало на сплямлені нашого Роду то їм це не вдалося.. Ми як і багато інших родів з цього лицарського відділу хоч розпорощені по світі, а лучить нас наша традиція і ідея Вільна Незалежна Україна. Хай вільно буде мені від того великого і так славного Роду, від чисельної Родини в Рідному селі Кульчицях і на еміграції, від співсусідів Бойків та товариства Бойківщина скласти найщиріші побажання:

Будьте горді і шануйте в першій мірі своє національне походорове походження..

дження та памятайте про своє

Йдіть слідами Ваших предків та Ваших батьків, а Всешишний Господь напевно поблагословить Вас щастям, здоровям та многими літами на потіху вашим Родинам і нашему многострадальному Народові.

(Іван Вовчко Кульчицький,
пресовий референт
Т-ва „Бойківщина“)

ХРИСТИНА РАКОЧА ОБРАНА ПЕРШОЮ КНЯГИНЕЮ НА БАЛЮ ПРЕСИ

На Балю Преси у Філадельфії в дні 5 лютого 1977 р. кандидатку „Літопису Бойківщини“ п. Хрис-

тину Ракочу обрано Першою Княгинею.

Христя Ракоча має 18 років,

є студенткою Ля Сал Каледжу у Філадельфії, плянує ступінювати оптометрію. Належить до Пласти, Музичного Інституту, Студентської Громади і Українського Клубу в Ля Саль. Має особливе зацікавлення музикою, народнім мистецтвом і спортом. є абсолювенткою „Рідної Школи”, членом Уладу Старших Пласти-

нок, давніше працювала новацькою виховницею. Підготовляла в Ля Саль Каледжі виставку українського народнього мистецтва.

Родичі Христі є членами Товариства „Бойківщина” і передплатниками „Літопису Бойківщини”. Христі бажаємо дальших успіхів в її житті.

ЛЕСЯ ТАТОМИР І РОМАН ГОРДИНСЬКИЙ

Відбулася радісна подія в родах Татомирів і Гординських з нагоди весілля їхніх дітей, які, доцінюючи українську спадщину вибрали спільну українську дорогу життя, чим доказали, що праця їхніх батьків та виховників увінчалася належним успіхом.

Дня 25 червня 1977 р. в парафіяльній церкві Св. Свцмч. Йосафата в Трентоні, Н. Дж., довершено акту вінчання Лесі з Романом, яке перевели о. Ярослав Федик та о. Богдан Левицький. Весільне приняття відбулося в залі української православної па-

фії Св. Юрія Переможця в Трентоні. Молодята, це дочка Софії й Олександра Татомирів з Брістолю, Па., син Марії й др. Зенона Гординських з Трентону. Обоє активні члени Пласти. Леся — абсолювентка Темпл Університету в Ню Брансвік, Н. Дж. Батько Лесі, проф. О. Татомир, це активний діяч Т-ва „Мета” та заступник голови Т-ва „Бойківщина”. Роман — абсолювент Ратгерс Університету в Ню Брансвік, Н. Дж. І так дві національно свідомі родини дали нашій спільноті надію на дальнє продовження українства на вільній землі Вашингтона.

ВИДАВНИЧИЙ ФОНД НА МОНОГРАФІЮ „БОЙКІВЩИНИ” (по 20 липня 1977)

\$45 — д-р Богдан Гарбовський,
\$25 — Софія і Василь Брухи, \$15 —
Іван Лехновський, \$12 — Михайло Гриневич; по \$10 — проф.
Адам Бабич, Михайло Кігічак,
Микола Парашак, Василь Сла-
бич і Олекса Зиннич; \$7 — Миро-
слав Сольчаник; по \$6 — о. Володи-
мир Грабець і Борис Гичко;
по \$5 — Стефан Дністрян, Юрій
Нестерчук і Василь Тацяк; \$4 —
Данило Маціканич, \$2.50 — Яро-

слав Іванусів; по \$2 — Стефан
Клос, Іван Копанишин, Богдан
Козак, Іван Куриляк, Галина Ми-
кита, Роман Пристай, Волтер
Реннер, Іван Сенчишак, Ірина
Сотник, д-р Олександер Сидоряк,
Евген Турянський і Теодор Удич;
\$1.50 — Болеслав Чайківський,
\$1 — Іван Фляк.

Усім жертвовавцям щире спасибі!

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ЛІТОПИСУ БОЙКІВЩИНИ“ (Пожертви до 20 липня 1977)

\$20 — д-р Марія і д-р Дмитро Яросевичі; по \$12 — Марія Косовська і Самуїл Ровдич; по \$10 — д-р Богдан Гарбовський, Остап Гац і Проф. Володимир Тритяк; по \$7 — Лев Ломиш і Микола Чобич; \$6 — Ярослав Баторфальви; \$5.50 — Осип Ярема; по \$5 — проф. Адам Бабич, Микола Бігун, Петро Годованець, Др. Ірина Гребеняк, Богдан Данилович, Василь Джуль, Орися Лаба, Юрій Нестерчук, Василь Пащак, Мирослав Сольчаник, д-р Олександер Сидоряк, Володимира Васічко, Наталія Загайкевич, Степан Яць; по \$3 — Дмитро Пукас, Михайло Рапач; по \$2 — Іван Басарраб, Стефанія Буцик, Марія Головінська, Михайло Ірас, Микола Іванишин, Осип Касюхнич, Михайло Кігічак, Михайло Колодій, Галина Микита, Н. Н., Михайло Ошипок, Михайлина Княжинська, о. Володимир Олач,

Михайло Ошипок, Михайло Семанич, Стефанія Сілецька, Михайло Тарчанин, д-р Петро Федорів, Віра Захарієсеви; по \$1.50 — Марія Балицька, Володимир Бурак, д-р Орест Гарбовський і Тимотей Гарасим; по \$1 — Богдан Яворський, Іван Білинський, Інж. Роман Грабець, Григорій Данко, Володимир Кульчицький (Річмонд), Микола Лінинський, Ігнатій Метіль, Ізidor Пасічинський, Костя Унятицька, Іван Фляк, і Іван Цепін.

За всі пожертви щиро дякуємо. Хто черговий?

ЖЕРТВОДАВЦІ НА „АЛЬБОМ ЦЕРКОВ БОЙКІВЩИНИ“

16.— дол. Андрій Данилю
5.— дол. Богдан Маланій
Дякуємо, очікуємо дальших.

Світлина із першої бойківської вистави з народного мистецтва в Н. Йорку. Пояснення дає Любомира Кметик — мгр. фізики, кандидат на доктора фізики, яка тепер працює в Нью Мексико, дочка п-ї Ірини Кметик, знатця бойк. вишивки і ноші. При тій нагоді слід пригадати про оригінальну кольорову карточку „Бойківське весілля”, виконане знакою маляркою Ярославою Сурмач, а видане Книгарнею Сурма в Н. Йорку.

СУМНА СТОРІНКА

Ділимося сумною вісткою, що 13 червня 1977 р. помер у Філadelphії о. проф. Станислав Дащо, б. крилощанин Перемиської Дієцезії, довголітній катехит у Старому Самборі та в таборі переселенців у Новому Ульмі, учасник Визвольних Змагань 1918 р. у рядах УГА, інтернований у Тухолі. Парох у Медісон а відтак душпастир у Філadelphії. Голова Самбірського і Старосамбірського Комітету а відтак голова Т-ва Бойківщина. Останньо був Почесним Головою Т-ва. Залишив дочку Христину з чоловіком Орестом Ганас та внучки: Леся, Аня і Реня. Дочці і зятеві та внучкам висловлюємо щирі вислови співчуття.

В дні 29 грудня 1976 р. у Вашингтоні упокоїлася в Бозі на 81 році життя бл. п. Олена Конда з дому Шумська, вдова по бл. п. о. Григорієві Конді, який помер 1969 р. Активні діячі на громадському полі на

Бойківщині, члени Т-ва Бойківщина. Дочці — Теодозії Кічоровській і внукам: Марія з родиною, Галина з мужем, Марта і Роман та сестрам Ользі Конюшко і Степанія Стебницька складаємо вислови співчуття.

**

Життепис пл. б. о. крил. Станіслава Доша (особистий нарис та стаття із Полеві Духовники УГА) буде поміщений у найближчому числі.

Ділимося сумною вісткою, що в Нью Йорку 30 травня 1977 р. помер довголітній член нашого Товариства бл. п. Ярослав Цігаш зі села Білич коло Старого Самбора на 65 році життя. Дружині і Родині складаємо щирі вислови співчуття.

В Ірвінгтоні, ЗСА помер 29 травня 1977 р. бл. п. Василь Дубас нар. 1894 р. в Старій Солі, повіт Старий Самбір. Дітям складаємо співчуття.

В дні 21 жовтня 1976 року, в Німеччині помер бл. п. Олекса Маланій по професії диригент і професор музики. Покійний був братом нашого члена і передплатника „Літопису” маляра Богдана Маланія, якому складаємо щирі вислови співчуття.

ЗАВВАЖЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ В „ЛІТОПИСІ” ч. 36

На Сторінці

- 7, 3 рядок згори є Коміте — має бути Комітет
- 7, 16 рядок згори є Вівтатних — має бути Вівтарних
- 8, 2 рядок згори є Коліф. — має бути Каліф.
- 10, 21 рядок здолини є За Захід — має бути На Захід
- 11, 10 рядок згори є Войко — має бути Бойко
- 14, 13 рядок здолини є „Б. Б.” — має бути „Л. Б.”
- 14, 9 рядок здолини є впроваджуючих — має бути впроваджуючих
- 15, 12 рядок здолини є Австроєю — має бути Австрією
- 17, 2 рядок здолини є світової — має бути світовій
- 28, 13 рядок здолини є Угли — має бути Угри
- 31, 19 рядок здолини є барбінку — має бути барвінку
- 32, 11 рядок згори є на напр. — має бути напр. (само без на)
- 32, 13 рядок здолини є таког — має бути такого
- 34, 18 рядок згори є свакруху — має бути свекруху
- 38, 14 рядок згори є повр’я — має бути повір’я
- 41, 14 рядок згори є прохи — має бути трохи
- 43, 16 рядок здолини є Пришеві — має бути Пряшеві
- 44, 11 рядок згори є 18909 — має бути 1890
- 44, 15 рядок здолини є урядник — має бути урядник
- 45, 16 рядок здолини є молоземельний — має бути малоземельний
- 47, 18 рядок згори є теаретичну — має бути теоретичну
- 48, 19 рядок здолини є студентни — має бути студенти

- 48, 5-6 рядок здолини є де де — має бути де (одно)
48, 1 рядок здолини є могтня — має бути могутня
49, 8 рядок згори є зутсрівся — має бути зустрівся
49, 6 рядок здолини є колистки — має бути колиски
50, 21 рядок здолини є пальовничий — має бути мальовничий
50, 16 рядок здолини є Гончарівці — має бути Гончарівці
51, 4 рядок згори є вийхав — має бути виїхав
51, 5 рядок здолини є Долішнів — має бути Долішніх
57, 10 рядок згори є магилу — має бути могилу
57, 10 рядок здолини є подягу — має бути по одягу
60, 13 рядок згори є вагко — має бути вогко
60, 8 рядок здолини є натки — має бути нитки
61, 3 рядок здолини є вироку — має бути виробу
65, 19-20 рядок згори є імрез — має бути імпрез
67, 25 рядок згори є виконання до яких — має бути виконання яких
69, 11 рядок згори є Спасимі — має бути Спасибі
70, 6 рядок згори є Дикуючи — має бути Дякуючи
73, 15 рядок здолини є музейні — має бути музейні
-

З М І С Т

О. Шпиталь. Залишки княжих часів в селах Тершів і Спас	3
І. Гомонко. Село Коростенко	9
М. Утристко. Бойки в обороні своїх прав	26
В. Андрушко. Пантоміма	28
С. Мороз. Женитьба	30
С. Кульчицький. До питання бібліографії та іконографії гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного і Хотинської війни 1621 р.	33
М. Утристко. Театральна вистава в стодолі	39
Г. Лужницький. Хто був першим власником лікувальної місцевости Трускавець в Галичині?	41
I. Вовчко Кульчицький. Довідка про родака Бойківщини, героя з-під Відня в 1683 р. Юрія Франца Кульчицького	43
М. Утристко. Ансамбль народніх танків в Турці	48
Т. Вільчанска. Казочка-правда для моого внука	50
Б. Заревич. Ой, на бойки, пане брате!	53
Коломийки Карпатської України	54
На празнику у бойка	55
В. Щурат. Патріарх віденських каварників	56
В. Кульчицький. Подвиг Юрія Кульчицького під Віднем 1683 р.	58
Вісті з Головної Управи Т-ва „Бойківщина”	61
Обіжник ч. 20	62
Заклик	63
Шоста зустріч бойків у Чікаго	64
Привіт бойкам від пресового референта В. Андрушка	66
З хроніки наших країнів	67
О. Б. Нові видання	68
Біографія О. Михайла Зубрицького	71
О. Б. „Т-во Руської Шляхти”	72
М. Утристко. Пам'яті сотника Михайла Мельника	72
З родинної хроніки	74
Христина Ракоча обрана першою княгинею на балю преси	75
Леся Татомир і Роман Гординський	76
Видавничий фонд на монографію „Бойківщини”	76
Пресовий фонд „Літопису Бойківщини”	77
Жертводавці на „Альбом церков Бойківщини”	77
Сумна сторінка	78
Завважені друкарські помилки в „Літописі Бойківщини” ч. 36	79

